

Spółdzielnie jako podmioty ekonomii społecznej w 2019 r.

Notatka na podstawie danych z badania zrealizowanego w ramach projektu *Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej* współfinansowanego ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

Warszawa, maj 2021 r.

Opracowanie merytoryczne

Departament Badań Społecznych GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie

Zespół autorski

Karolina Goś-Wójcicka, Katarzyna Jarębska, Ewelina Kiełńska, Edyta Makowska-Belta, Remigiusz Pluta

Wykaz skrótów

Skrót	Znaczenie
CIS	centrum integracji społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIS	klub integracji społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
UE	Unia Europejska
WTZ	warsztat terapii zajęciowej

Notatka została przygotowana na podstawie badania pilotażowego zrealizowanego w ramach projektu partnerskiego Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego pt. *Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej* współfinansowanego ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Analiza obejmuje trzy rodzaje spółdzielni, które zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej objęte są definicją podmiotów ekonomii społecznej i mogą stawać się przedsiębiorstwami społecznymi.

Są to:

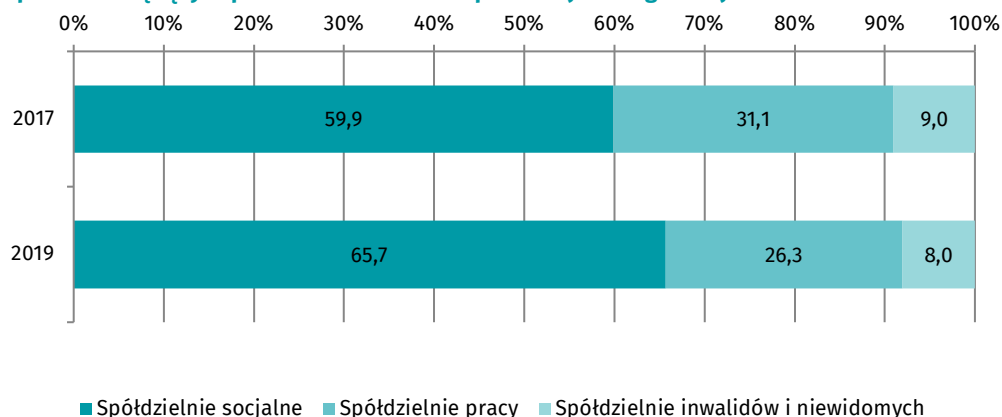
- spółdzielnie socjalne,
- spółdzielnie pracy,
- spółdzielnie inwalidów i niewidomych.

Liczba aktywnych spółdzielni

W 2019 r. aktywnych było 1,4 tys. spółdzielni, które spełniały definicję podmiotów ekonomii społecznej. Większość z nich (65,7%) stanowiły spółdzielnie socjalne.

W porównaniu do 2017 r. liczba aktywnych spółdzielni obniżyła się o 3,7%. Nastąpiło to za sprawą zmniejszenia się liczby spółdzielni pracy (o 18,0%) oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych (o 13,1%). Między 2017 r. a 2019 r. przybyło natomiast spółdzielni socjalnych (wzrost liczby aktywnych podmiotów o 5,0%).

Wykres 1. Struktura spółdzielni będących podmiotami ekonomii społecznej według rodzaju

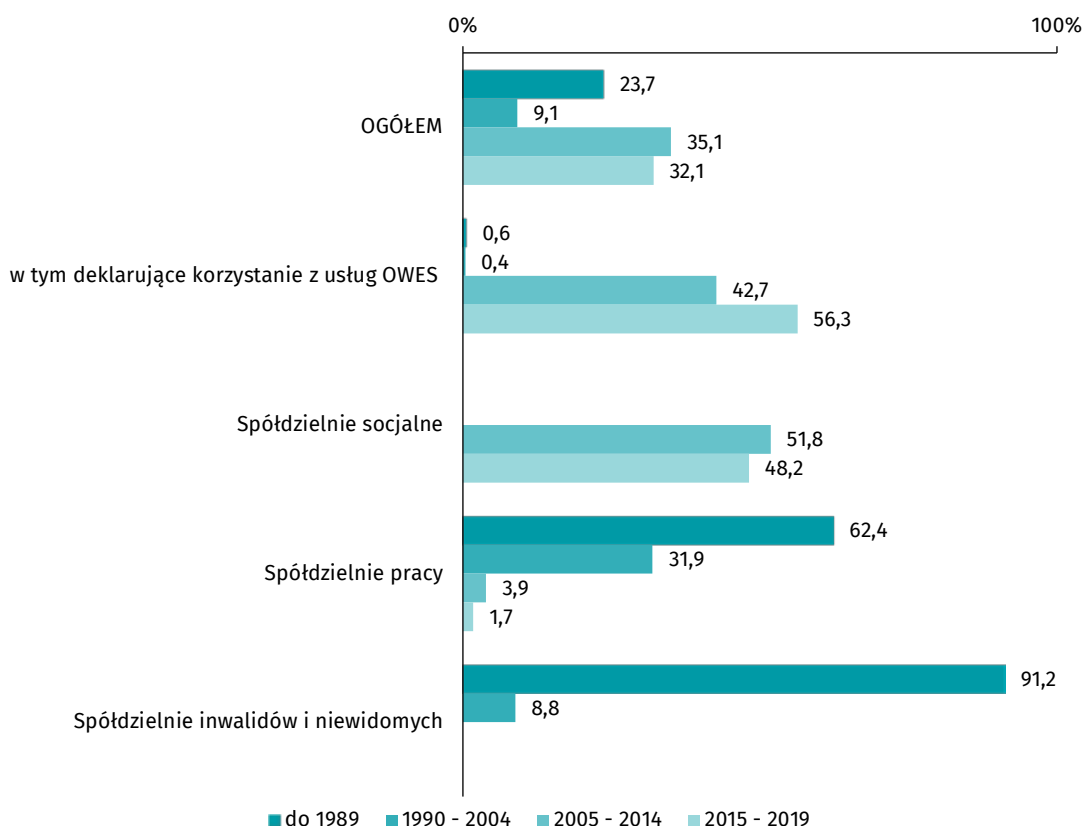

Powstawanie badanych spółdzielni nie było równomiernie rozłożone w czasie. Przed 1989 r. powstało 23,7% funkcjonujących w 2019 r. spółdzielni, w tym największy wzrost charakteryzował 1975 r., w którym założonych zostało 15,8% podmiotów. Kolejna większa zmiana miała miejsce w 1990 r., kiedy zarejestrowano 4,6% podmiotów ze względu na ustawę związaną z prywatyzacją spółdzielczości, a w całym okresie od 1990 r. do 2004 r. założono 9,1% spółdzielni. Istotną cezurą był również 2006 r., w którym została uchwalona ustawa o spółdzielniach socjalnych, mająca wpływ na liczbę nowo powstających podmiotów w następnych latach. W okresie 2005-2014 zostało zarejestrowanych 35,1% ogółu aktywnych w 2019 r. jednostek, a w latach 2015-2019 – 32,1%.

Analizując strukturę spółdzielni ze względu na rok powstania z uwzględnieniem ich rodzaju, należy zwrócić uwagę na dynamiczny wzrost liczebności spółdzielni socjalnych - liczba podmiotów założonych w latach 2005-2014 stanowiła 34,0% ogółu spółdzielni funkcjonujących w 2019 r., natomiast w ciągu następnych 5 lat odsetek ten powiększył się o 31,6 p. proc. Drugim istotnym zjawiskiem był spadek tempa zakładania jednostek pozostałych typów. W przypadku spółdzielni pracy do 2005 r. powstało aż 94,4% funkcjonujących w 2019 r. jednostek. Jeśli chodzi natomiast

o spółdzielnie inwalidów i niewidomych po 2005 r. nie powstał żaden taki podmiot, a zdecydowaną większość (80,5%) powołano w 1975 r.

Wykres 2. Struktura spółdzielni w 2019 r. według klas roku powstania podmiotów

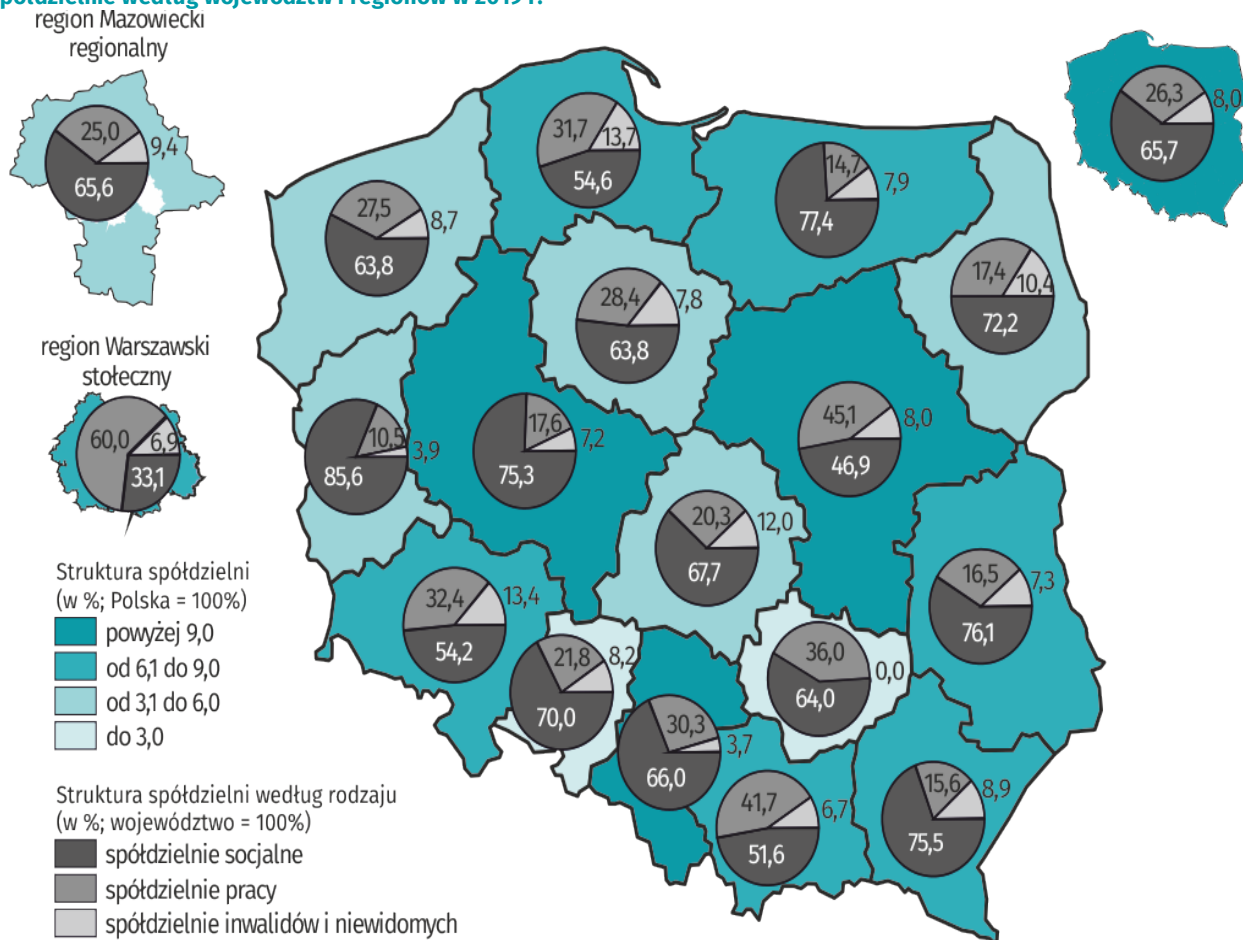
Biorąc pod uwagę zróżnicowanie spółdzielni ze względu na rozmieszczenie terytorialne ich siedzib najliczniejsza grupa podmiotów, podobnie jak w 2017 r., zlokalizowana była w województwie wielkopolskim (10,9%). Następnie, znaczna część spółdzielni mieściła się w województwach: mazowieckim (10,7%), śląskim (9,6%) oraz małopolskim (8,5%), natomiast najmniej podmiotów funkcjonowało w województwie świętokrzyskim (1,8%).

Uwzględniając przy zróżnicowaniu terytorialnym także rodzaj spółdzielni, można zauważyć, że we wszystkich województwach najliczniejszą grupą, spośród omawianych, były spółdzielnie socjalne, których odsetek wynosił od 46,9% w województwie mazowieckim do 85,6% w województwie lubuskim. Jedynie w regionie warszawskim stołecznym wystąpiła przewaga spółdzielni pracy (60,0%) nad spółdzielniami socjalnymi (33,1%). Należy jednak zwrócić uwagę, że w porównaniu do 2017 r. różnica między tymi dwoma rodzajami spółdzielni w regionie warszawskim stołecznym zmniejszyła się (w 2017 r. wynosiła odpowiednio 62,8% i 28,5%).

W przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych, największy ich odsetek charakteryzował województwo pomorskie (13,7%), a następnie dolnośląskie (13,4%). W województwie świętokrzyskim z kolei w 2019 r. nie działała aktywnie żadna spółdzielnia inwalidów i niewidomych.

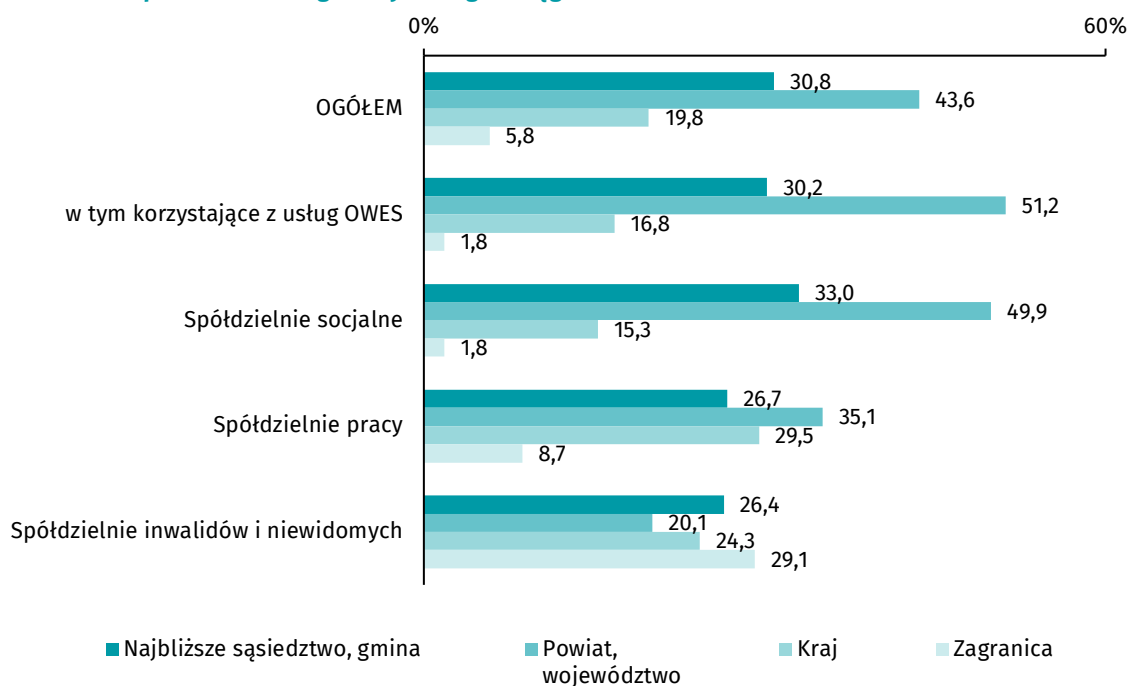

Mapa 1. Spółdzielnie według województw i regionów w 2019 r.

Określając maksymalny terytorialny zasięg prowadzenia działalności, najwięcej spółdzielni (43,6%) wskazało, że działało na terenie powiatu lub województwa, a kolejne 30,8% podmiotów było aktywnych wyłącznie na terenie najbliższego sąsiedztwa, gminy. W skali całego kraju działało zaś 19,8% jednostek, natomiast poza jego granice wykraczało 5,8%.

Wykres 3. Odsetek spółdzielni według maksymalnego zasięgu działalności w 2019 r.

W porównaniu do 2019 r. zwiększył się odsetek spółdzielni działających na terenie powiatu lub województwa (o 2,8 p. proc.), z kolei zmniejszył się udział podmiotów, których działalność wykraczała poza granice kraju (o 1,7 p. proc.).

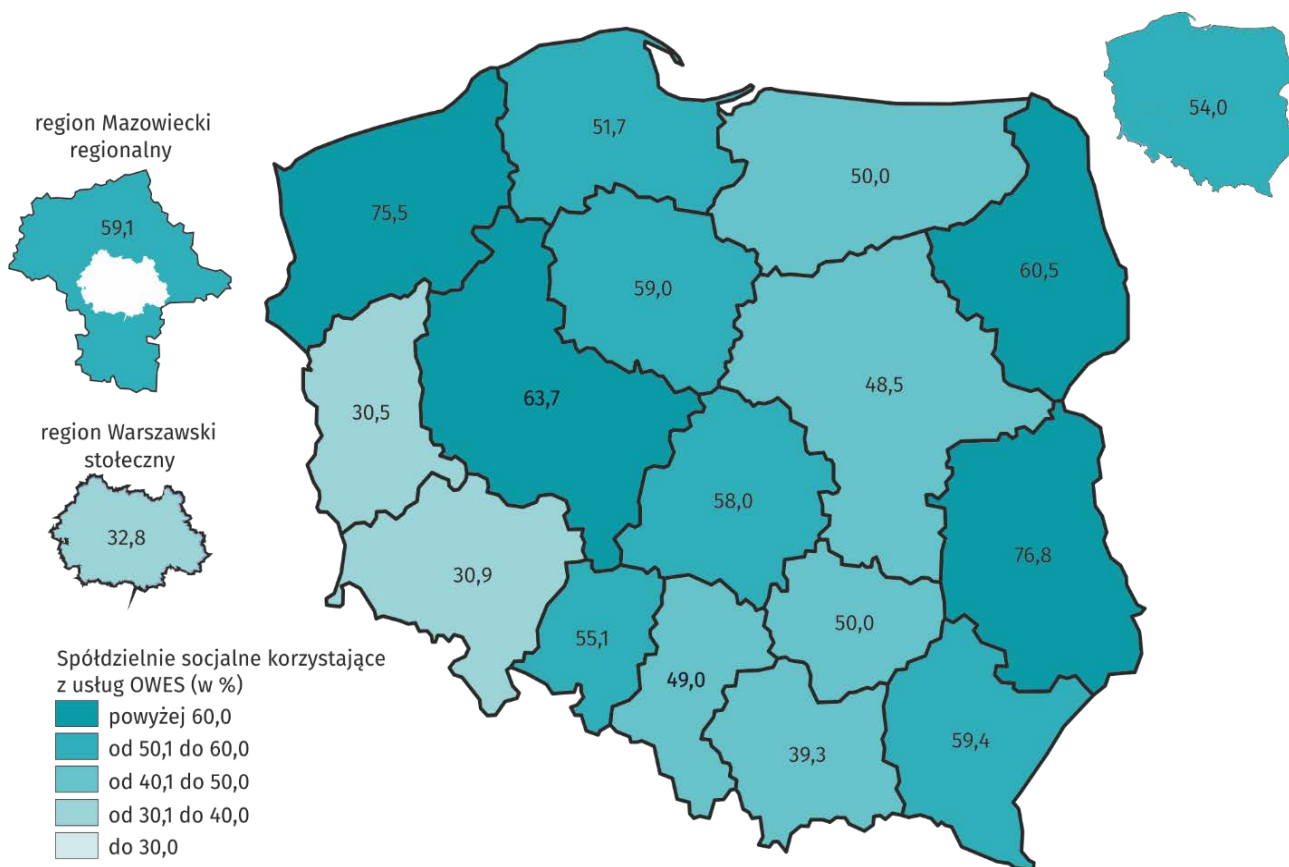
Spółdzielnie socjalne charakteryzowały się największym zasięgiem prowadzonej działalności w porównaniu do innych typów spółdzielni. Maksymalnie w najbliższym sąsiedztwie lub na terenie gminy działało 33,0% spółdzielni socjalnych, a kolejne 49,9% ze swoją działalnością nie wychodziło poza teren powiatu lub województwa. Z kolei najwyższy udział podmiotów działających w skali kraju wystąpił wśród spółdzielni pracy (29,5%), a poza granicami wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych (29,1%).

Korzystanie z usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

W 2019 r. 0,5 tys. (35,9%) spółdzielni zadeklarowało skorzystanie w ciągu roku z usług oferowanych przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, o 3,2 p. proc. więcej niż w 2017 r.

W odniesieniu do rodzaju spółdzielni, istotny odsetek podmiotów korzystających z usług OWES cechował spółdzielnie socjalne (54,0%). W przypadku pozostałych grup, tj. spółdzielni pracy oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych, dotyczyło to jedynie pojedynczych przypadków. W związku z tym w zbiorowości podmiotów, które korzystały z usług OWES w 98,8% stanowiły spółdzielnie socjalne¹. W odniesieniu do 2017 r., udział ich nieznacznie spadł (o 0,4 p. proc.).

Mapa 2. Odsetek spółdzielni socjalnych korzystających z usług OWES w 2019 r. według województw i regionów

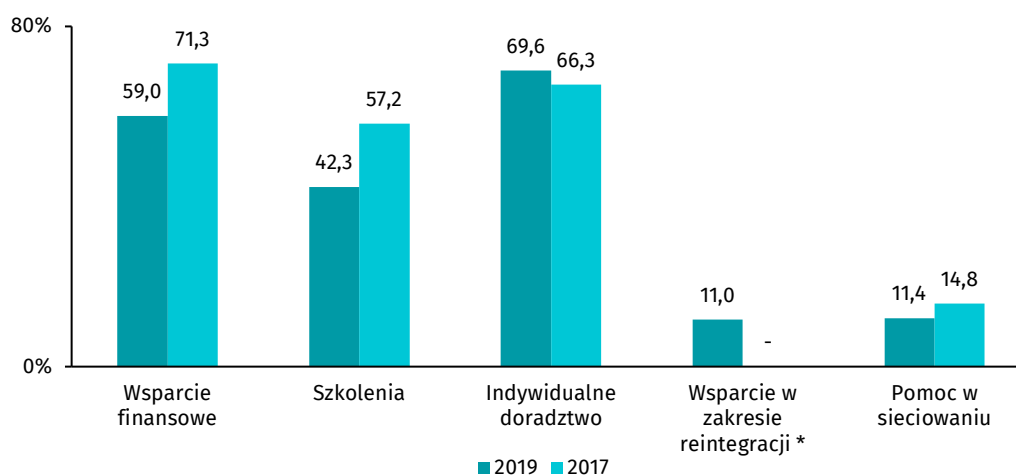

¹ W dalszej analizie dotyczącej korzystania z usług OWES zaprezentowane zostaną dane tylko dla spółdzielni socjalnych.

Największy odsetek jednostek sięgających po wsparcie OWES charakteryzował województwo lubelskie, gdzie 76,8% aktywnych podmiotów korzystało z takiej pomocy. Mniejsze wartości występowały w województwach zachodniopomorskim (75,5%), wielkopolskim (63,7%), a następnie podlaskim i podkarpackim (odpowiednio 60,5% i 59,4%). Ogółem w 8 województwach odsetek był większy niż wartość średnia w skali kraju. Najniższą wartość cechowała województwa lubuskie i dolnośląskie, w których odpowiednio 30,5% i 30,9% spółdzielni socjalnych skorzystało ze wsparcia OWES.

W porównaniu do 2017 r., największe zmiany odnotowano w województwie lubuskim, gdzie odsetek spółdzielni korzystających ze wsparcia OWES zmalał o 38,2 p. proc. (z 68,7% w 2017 r.). Natomiast w województwie pomorskim zaobserwowano największy wzrost organizacji korzystających z usług OWES, gdzie odsetek zwiększył się o 38,0 p. proc. (z 13,7% w 2017 r. do 51,7% w 2019 r.) oraz w województwie świętokrzyskim - wzrost o 35,1 p. proc. (z 14,9% w 2017 r. do 50,0% w 2019 r.).

Wykres 4. Odsetek spółdzielni socjalnych korzystających z usług OWES według rodzaju usługi

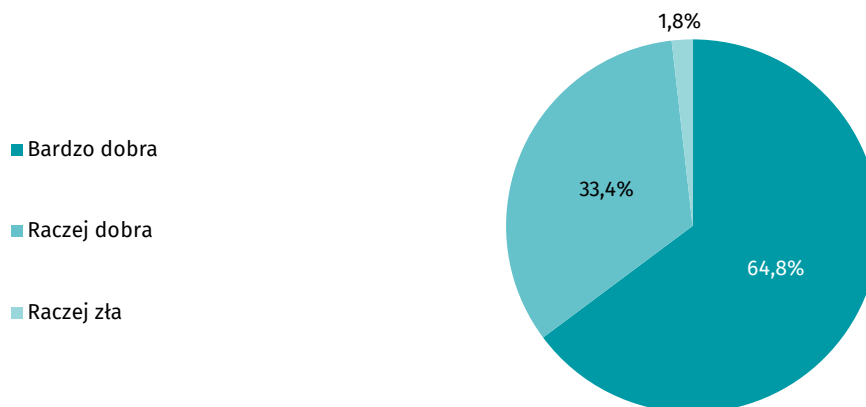
* Kategoria nie występowała w 2017 r.

W odniesieniu do rodzaju usług świadczonych przez OWES, spółdzielnie najczęściej korzystały z indywidualnego doradztwa, po które sięgnęło 69,6% podmiotów współpracujących z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej, w tym 59,5% w zakresie indywidualnego doradztwa biznesowego. Jednostki niemal również często (59,0%) korzystały ze wsparcia finansowego. Relatywnie wysoki był też poziom uczestnictwa w szkoleniach (42,6%, w tym 24,1% w szkoleniach mających na celu rozpoczęcie lub rozwój działalności gospodarczej lub odpłatnej statutowej). Najrzadziej spółdzielnie wskazywały na wsparcie w zakresie w reintegracji (11,0% podmiotów).

W porównaniu do 2017 r., największe zmiany odnotowano pod względem rozpowszechnienia udziału w szkoleniach – spadek o 14,9 p. proc. (z 57,2% w 2017 r. do 42,3% w 2019 r.) oraz korzystających ze wsparcia finansowego – spadek o 12,3 p. proc. (z 71,3% w 2017 r., do 59,0% w 2019 r.). Nieznaczny wzrost (o 3,3 p. proc.) nastąpił w grupie jednostek wykorzystujących indywidualne doradztwo (z 66,3% w 2017 r. do 69,6% w 2019 r.).

Podobnie, jak w 2017 r. zdecydowana większość spółdzielni korzystających z usług OWES pozytywnie oceniła tę współpracę, co więcej w 2019 r. nastąpił wzrost pozytywnych opinii o 1,7 p. proc. (z 96,5% do 98,2%). Zmiana ta wynikała ze zwiększenia odsetka odpowiedzi „raczej dobra” o 3,2 p. proc. (z 30,2% w 2017 r. do 33,4% w 2019 r.), przy równoczesnym zmniejszeniu się o 1,5 p. proc. odsetka opinii „bardzo dobra” (z 66,3% w 2017 r. do 64,8% w 2019 r.). Negatywnie pomoc OWES oceniło 1,8% spółdzielni, przy czym żadna spółdzielnia nie oceniła współpracy jako bardzo złej, podczas gdy w 2017 r. takich opinii było 0,7%.

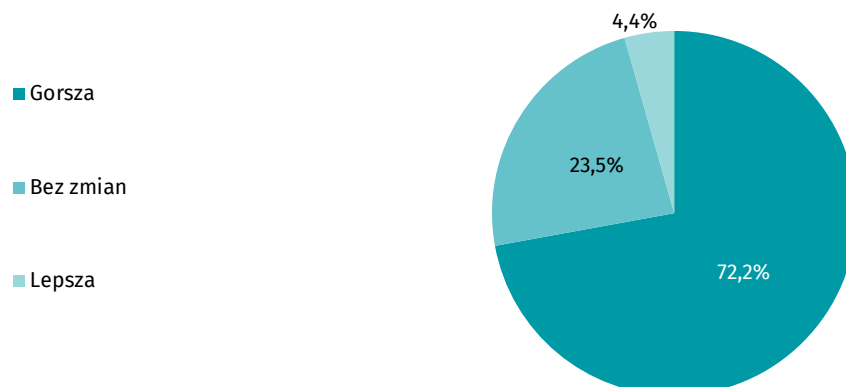
Wykres 5. Struktura spółdzielni socjalnych korzystających z usług OWES w 2019 r. według oceny jakości usług OWES

Oceniając swoją sytuację 72,2% spółdzielni socjalnych uznało, że bez wsparcia OWES byłaby ona gorsza. Ponad 1/5 podmiotów (23,5%) stwierdziła, że usługi OWES nie miały wpływu na ich sytuację, a tylko 4,4% oceniło, że współpraca ta negatywnie odbiła się na położeniu jednostki.

Między 2017 r. a 2019 r. odnotowano obniżenie o 3,4 p. proc. udziału podmiotów oceniających, że ich sytuacja pogorszyłaby się bez wsparcia OWES (z 75,6% w 2017 r. do 72,2% w 2019 r.). Natomiast w przypadku spółdzielni, które uważały, że bez wsparcia OWES ich sytuacja pozostałaby bez zmian oraz poprawiłaby się zaobserwowano wzrost, odpowiednio o 1,9 p. proc i 1,6 p. proc.

Wykres 6. Opinia spółdzielni socjalnych na temat ich sytuacji, gdyby nie skorzystały z usług OWES w 2019 r.

Rodzaj działalności

Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności sekcją, w ramach której spółdzielnie najczęściej prowadziły swoją główną działalność gospodarczą w 2019 r. było przetwórstwo przemysłowe (21,9%). Znaczący udział stanowiły także spółdzielnie zajmujące się usługami administrowania (17,6%) oraz zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (12,5%). Ponadprzeciętnie często spółdzielnie działały również w obszarze opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (11,2%) oraz handlu (7,4%). Najrzadszymi dziedzinami działalności były: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i gorącą wodę (0,1%), a następnie górnictwo i wydobywanie (0,2%).

Branżą, w której najczęściej działały spółdzielnie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie pracy, było przetwórstwo przemysłowe (odpowiednio 75,8% i 26,2%). Porównując do 2017 r., obydwie zbiorowości odnotowały spadek, odpowiednio o 5,2 p. proc. oraz 1,7 p. proc. Z kolei odsetek spółdzielni socjalnych prowadzących działalność w ramach przetwórstwa przemysłowego wzrósł o 4,8 p. proc. (z 8,8% w 2017 r. do 13,6%).

Spółdzielnie socjalne najczęściej prowadziły działalność w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (22,1%; o 1,8 p. proc. więcej niż w 2017 r.), następnie - związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (18,6%; o 2,8 p. proc. mniej niż w 2017 r.). Natomiast udział podmiotów zajmujących się przetwórstwem przemysłowym oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną były na zbliżonym poziomie (odpowiednio 13,6% oraz 13,4%). Podmioty działające w tych cztery branżach stanowiły 66,7% zbiorowości spółdzielni socjalnych, pozostała część rozkładała się na 13 kolejnych sekcji PKD.

Podobnie zróżnicowana była działalność spółdzielni pracy, obok przetwórstwa przemysłowego, dość często zajmowały się one handlem hurtowym i detalicznym (17,8%) oraz obsługą rynku nieruchomości (13,4%). Główna działalność pozostałych 42,1% spółdzielni pracy rozkładała się pomiędzy kolejne 15 sekcji PKD.

Spółdzielnie inwalidów i niewidomych, jak wspomniano powyżej, koncentrowały swoją działalność w przetwórstwie przemysłowym, a następnie w usługach administrowania i działalności wspierającej (16,2%). Ponadto działały jeszcze tylko w trzech sekcjach i dotyczyło to po kilka podmiotów.

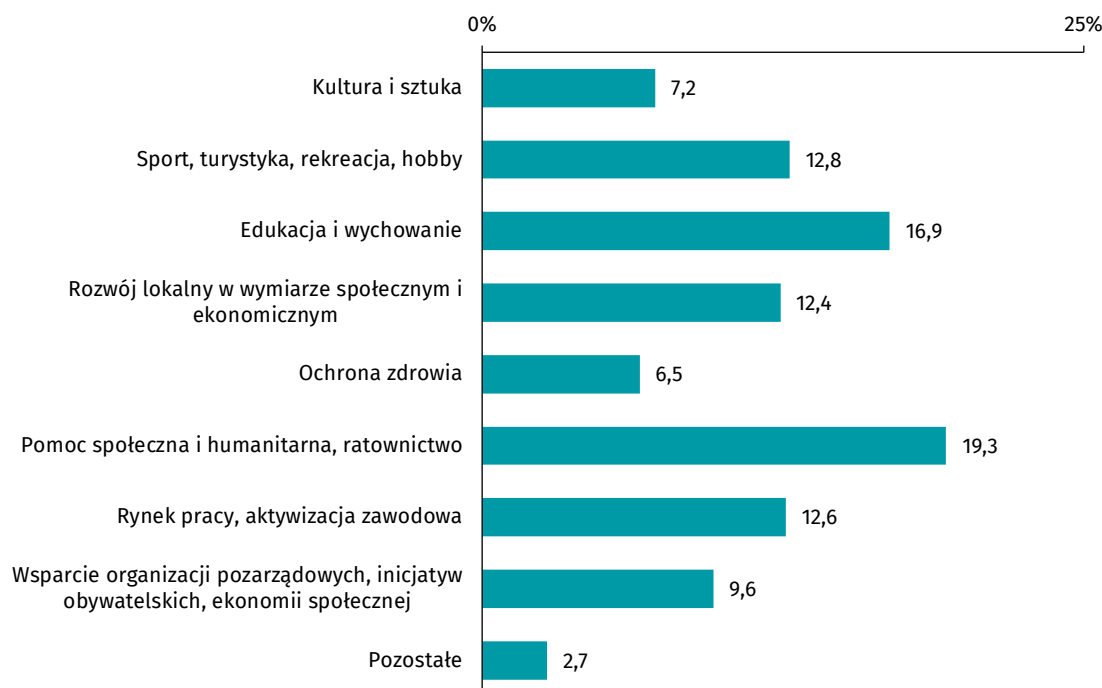
Tablica 1. Odsetek spółdzielni według PKD głównej działalności i rodzaju spółdzielni

Procent w kolumnie a – 2019 b – 2017		Ogółem	W tym deklarujące korzystanie z usług OWES	Rodzaj spółdzielni		
				spółdzielnie socjalne	spółdzielnie pracy	spółdzielnie inwalidów i niewidomych
	a	21,9	14,5	13,6	26,2	75,8
	b	21,0	10,7	8,8	27,9	81,0
Usługi administrowania i działalność wspierająca	a	17,6	23,8	22,1	6,7	16,2
	b	15,7	22,5	20,3	6,9	14,7
Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	a	12,5	21,3	18,6	0,9	-
	b	13,1	23,0	21,4	0,8	-
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	a	11,2	11,9	13,4	8,6	1,8
	b	10,2	11,7	13,4	6,9	-
Handel hurtowy i detaliczny	a	7,4	3,2	3,8	17,8	3,5
	b	8,8	3,8	5,2	17,6	2,7
Budownictwo	a	5,3	6,2	6,6	3,4	-
	b	4,4	4,0	5,4	3,6	-
Obsługa rynku nieruchomości	a	4,2	-	0,6	13,9	2,7
	b	5,2	0,4	0,8	14,7	1,6
Edukacja	a	4,2	4,6	5,7	1,7	-
	b	4,4	6,3	6,1	2,4	-
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	a	4,1	2,8	3,6	6,5	-
	b	4,5	2,6	4,0	6,6	-
Pozostała działalność usługowa	a	2,7	3,3	2,7	3,4	-
	b	2,2	2,2	2,1	3,1	-
Informacja i komunikacja	a	2,4	1,9	2,0	4,2	-
	b	3,1	3,3	3,5	3,2	-
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	a	2,2	2,5	3,1	0,7	-
	b	2,3	3,6	3,5	0,6	-
	a	1,4	1,4	1,4	1,7	-

Transport i gospodarka magazynowa	b	2,4	2,8	2,5	3,0	-
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	a	1,1	0,5	1,0	1,7	-
	b	1,6	2,1	2,0	1,2	-
Gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	a	1,1	1,6	1,4	0,7	-
	b	0,7	1,2	1,1	0,2	-
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	a	0,4	0,3	0,3	0,8	-
	b	0,2	-	-	0,7	-
Górnictwo i wydobywanie	a	0,2	-	0,1	0,6	-
	b	0,2	-	-	0,5	-
Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię, gaz, ciepłą wodę	a	0,1	-	-	0,5	-
	b	0,1	-	-	0,2	-

(-) zjawisko nie wystąpiło

Wykres 7. Odsetek spółdzielni socjalnych prowadzących działalność pożytku publicznego według głównej dziedziny działalności

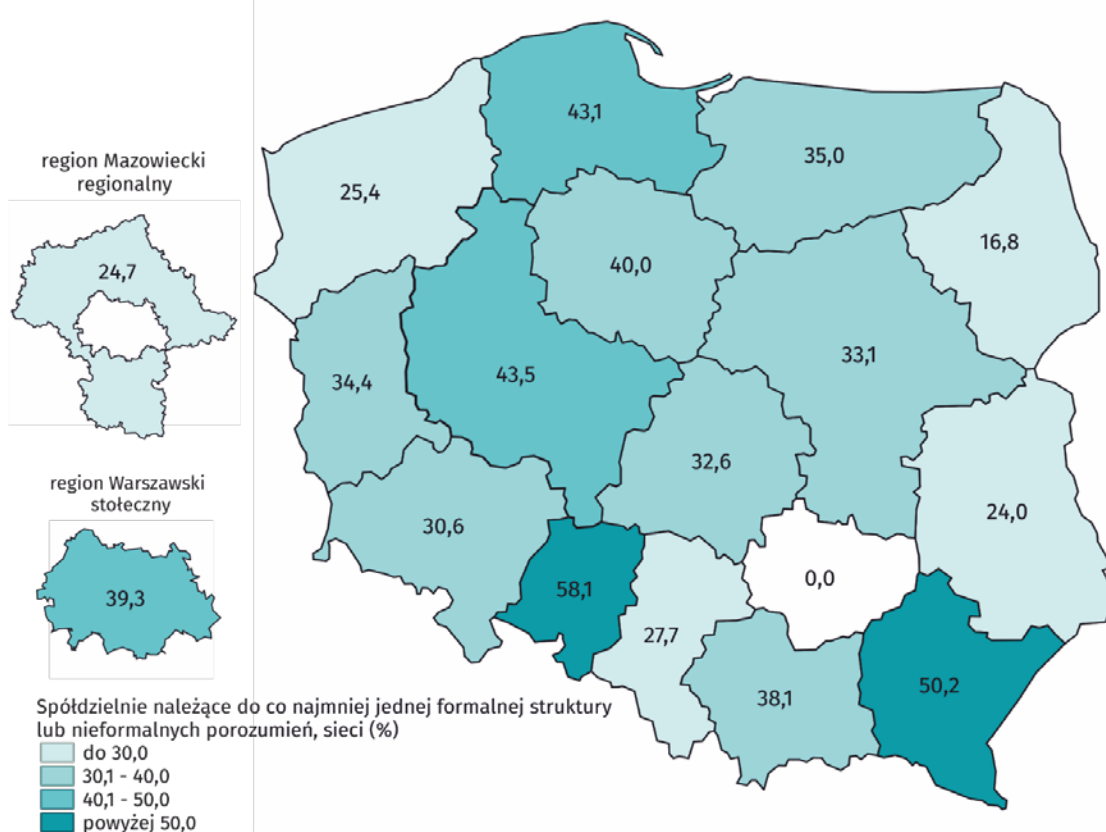
Działalność pożytku publicznego może być prowadzona wyłącznie przez spółdzielnie socjalne. W 2019 r. ten rodzaj działalności prowadziła blisko 0,2 tys. jednostek (19,0%), o 1,6 p. proc. mniej niż w 2017 r. Najczęściej główną dziedziną odpłatnej działalności statutowej była pomoc społeczna, humanitarna i ratownictwo na poziomie (19,3%), kolejną dziedziną była edukacja i wychowanie (16,9%), a następnie na bardzo zbliżonym poziomie sport, turystyka, rekreacja i hobby, rynek pracy, aktywizacja zawodowa oraz rozwój lokalny (odpowiednio 12,8%, 12,6% i 12,4%).

Współpraca i zarządzanie

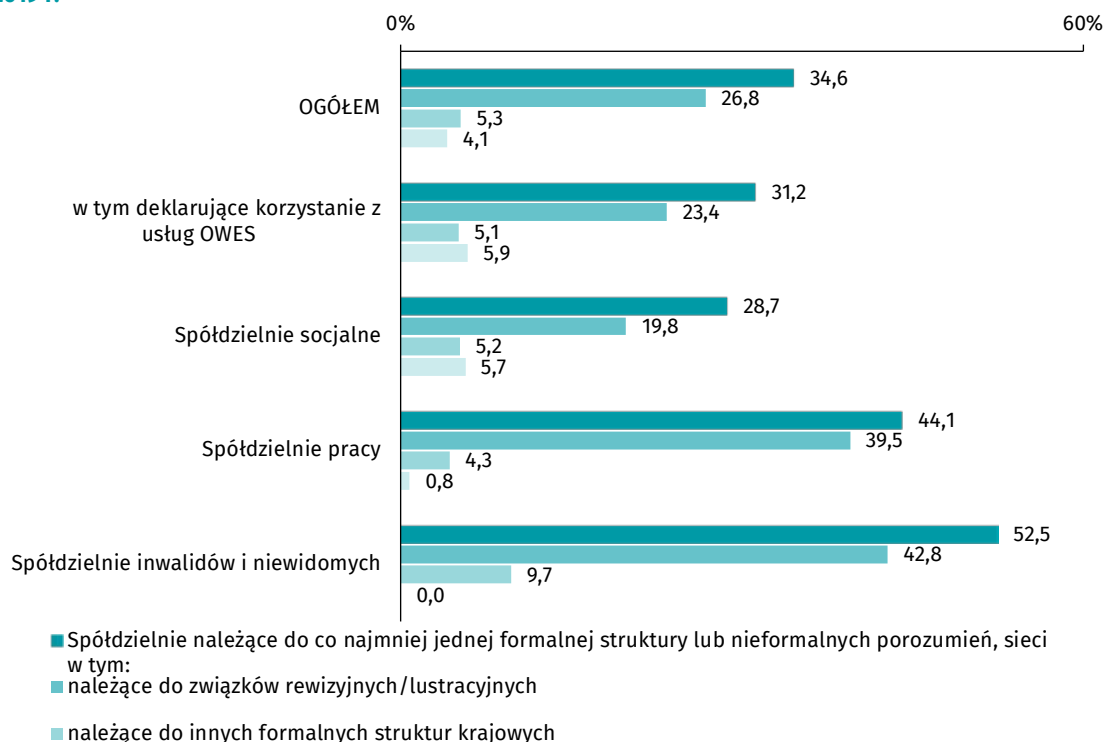
W 2019 r. 34,6% spośród 1,4 tys. aktywnych spółdzielni zadeklarowało, że należy do co najmniej jednej formalnej struktury lub nieformalnego porozumienia czy sieci, o 0,8 p. proc. więcej niż w 2017 r. Przynależność do porozumień najczęściej deklarowały spółdzielnie z województwa opolskiego (58,1%), następnie - podkarpackiego (50,2%), a najrzadziej - spółdzielnie podlaskie (16,8%). Badane spółdzielnie - podobnie jak 2 lata wcześniej - najczęściej przynależały do związków

rewizyjnych/lustracyjnych (26,8% w 2019 r. i 25,0% w 2017 r.). Do innych formalnych struktur krajowych należało 5,3% podmiotów, natomiast do nieformalnych porozumień, sieci – 4,1% (w 2017 r. odpowiednio 5,2% i 5,8%) spółdzielni. Z kolei najmniej podmiotów działało w ramach formalnych struktur międzynarodowych (1,2%), tj. o 0,2 p. proc. więcej niż w poprzedniej edycji badania.

Mapa 3. Odsetek spółdzielni należących do co najmniej jednej formalnej struktury lub nieformalnych porozumień, sieci według województw i regionów w 2019 r.

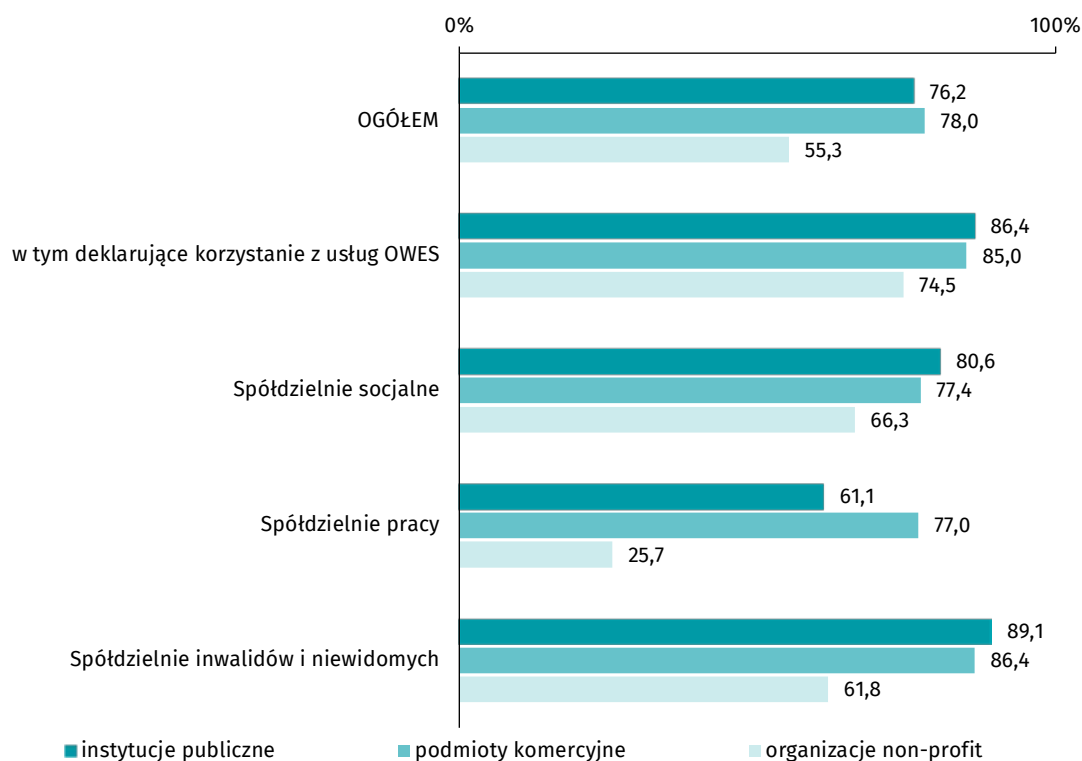
Wykres 8. Przynależność spółdzielni do związków, zrzeszeń i innych sieci krajowych według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

Podobnie jak w 2017 r., ponad połowa spółdzielni inwalidów i niewidomych działała w ramach formalnych struktur krajowych (52,5%), najczęściej w związku rewizyjnym (42,8%). Spółdzielnie pracy działały w ramach formalnych porozumień (44,1%), w tym 1,2% przynależało do struktur międzynarodowych. Przynależność do porozumień najrzadziej deklarowały spółdzielnie socjalne (28,7%), lecz w porównaniu do 2017 r. nastąpił wśród nich wzrost o 4,3 p. proc. Najwięcej spółdzielni socjalnych działało w związku rewizyjnym (19,8% w 2019 r. i 14,2% w 2017 r.), najmniej w strukturach międzynarodowych (1,2%). W porównaniu z innymi rodzajami spółdzielni, charakteryzowały się najwyższym odsetkiem działalności w ramach nieformalnych porozumień, sieci (5,7%).

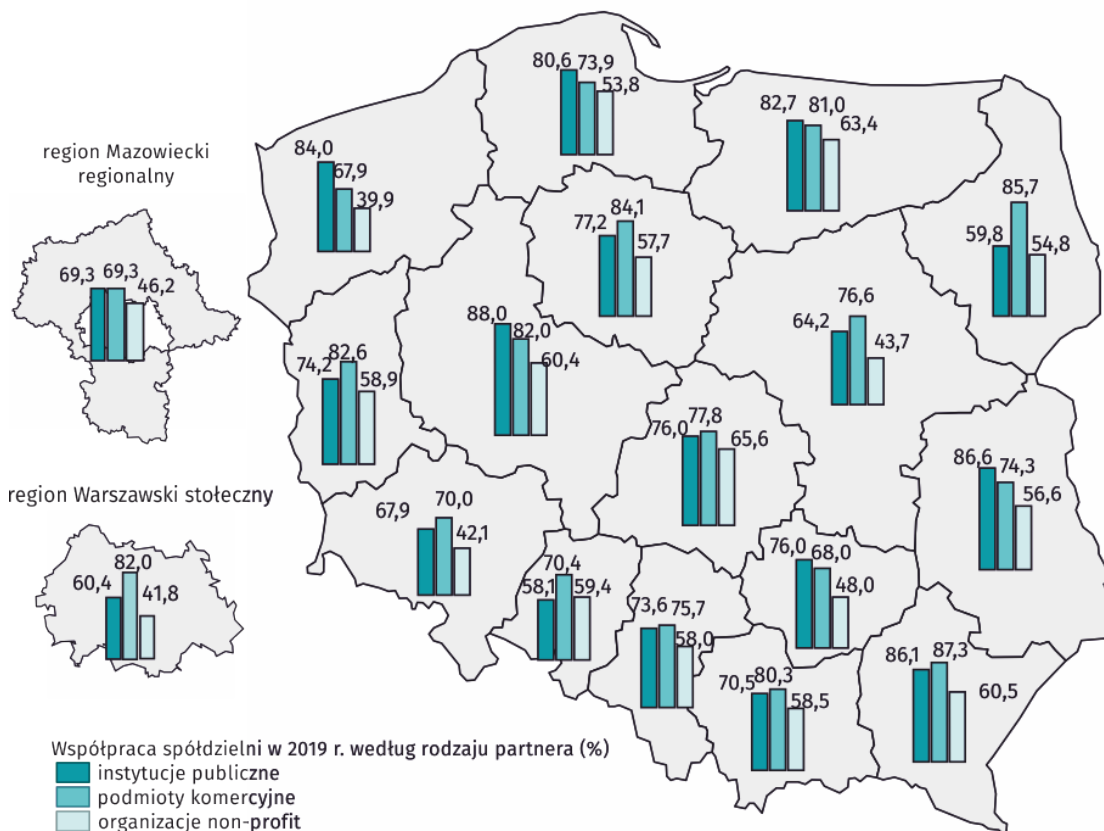
Wykres 9. Współpraca spółdzielni według rodzaju partnera i rodzaju spółdzielni w 2019 r.

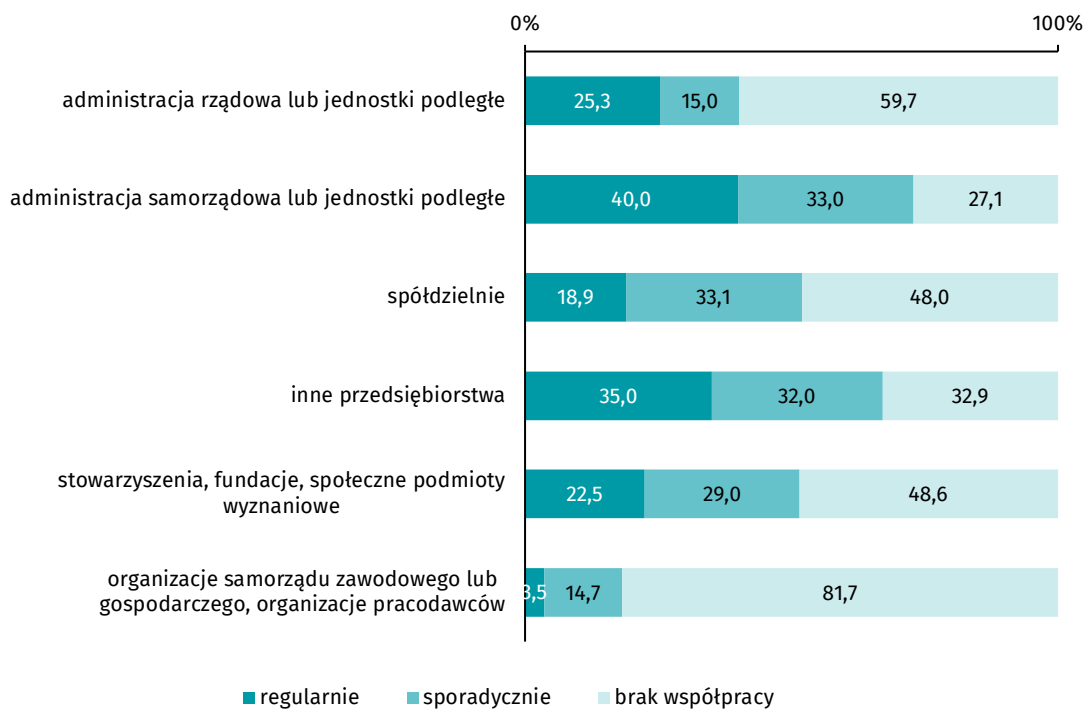
W 2019 r. 92,7% spółdzielni współpracowało z innymi podmiotami, podczas gdy w 2017 r. było to 87,7%. Analogicznie jak wówczas, partnerami współpracy były przede wszystkim podmioty komercyjne (78,0%) oraz instytucje publiczne (76,2%). W stosunku do 2017 r. wzrost w tym zakresie odpowiednio o 6,1 p. proc. i 4,4 p. proc. Niezmiennie instytucje publiczne były głównym partnerem współpracy dla spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz spółdzielni socjalnych. Współpracę z administracją rządową, samorządową lub podległymi jej jednostkami zadeklarowało 89,1% spółdzielni inwalidów i niewidomych (94,9% w 2017 r.) oraz 80,6% spółdzielni socjalnych (77,8% w 2017 r.). Spółdzielnie pracy kooperowały najczęściej z podmiotami komercyjnymi (77,0%), w stosunku do 2017 r. odsetek ten wzrósł o 5,6 p. proc. Ponad połowa spółdzielni współpracowała z organizacjami non-profit i podobnie jak w 2017 r. najczęściej były to spółdzielnie socjalne (66,3%).

Współpraca z instytucjami publicznymi podejmowana była najczęściej przez spółdzielnie zlokalizowane w województwach: wielkopolskim (88,0%), lubelskim (86,6%) oraz podkarpackim (86,1%). Najmniejsze odsetki spółdzielni kooperujących z administracją rządową lub samorządową wystąpiły w: opolskim (58,1%), podlaskim (59,8%) oraz regionie warszawskim stołecznym (60,4%). Z podmiotami komercyjnymi najczęściej współpracowały spółdzielnie podkarpackie (87,3%), następnie podlaskie (85,7%), a najrzadziej - tak jak w 2017 r. - zachodniopomorskie (67,9%). Najwięcej spółdzielni podjęło współpracę z organizacjami non-profit w województwie łódzkim (65,6%) oraz warmińsko-mazurskim (63,4%), najmniej w zachodniopomorskim (39,9%) oraz regionie stołecznym warszawskim (41,8%).

Mapa 4. Współpraca spółdzielni według rodzaju partnera, województw i regionów w 2019 r.

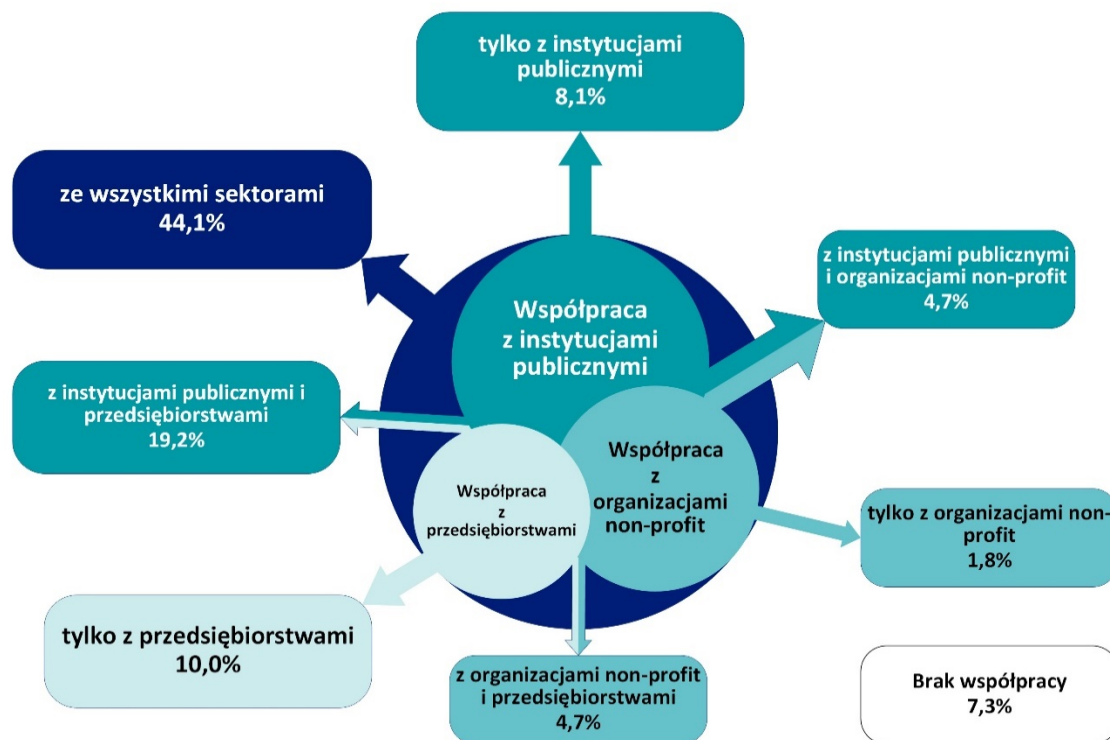
Wykres 10. Częstotliwość współpracy według rodzaju partnera w 2019 r.

Badane spółdzielnie częściej współpracowały z administracją samorządową niż rządową (73,0% wobec 40,3%). Regularną współpracę z samorządem zadeklarowało 40,0% spółdzielni (w 2017 r. 36,5%), a sporadyczną – kolejne 33,0% (w 2017 r. 31,5%). Z administracją rządową współpracowało regularnie 25,3% podmiotów (analogicznie jak w 2017 r.), a sporadycznie – 15,0% (11,6% w 2017 r.). Drugą, najczęściej wskazywaną grupę podmiotów, z którymi regularnie kooperowały badane spółdzielnie, tak jak w poprzedniej edycji badania stanowiły inne niż spółdzielnie przedsiębiorstwa, poziom tej współpracy utrzymał się niemalże na tym samym poziomie (35,0% wobec 35,3%). Prawie połowa spółdzielni zadeklarowała, że w 2019 r. podjęła współpracę z innymi spółdzielniami, z czego tylko 18,9% kooperowało regularnie. Ponad połowa badanych spółdzielni współpracowała także z organizacjami pozarządowymi. Regularną formę takiej współpracy zadeklarowało 22,5% z nich, natomiast 29,0% spółdzielni kooperowało sporadycznie.

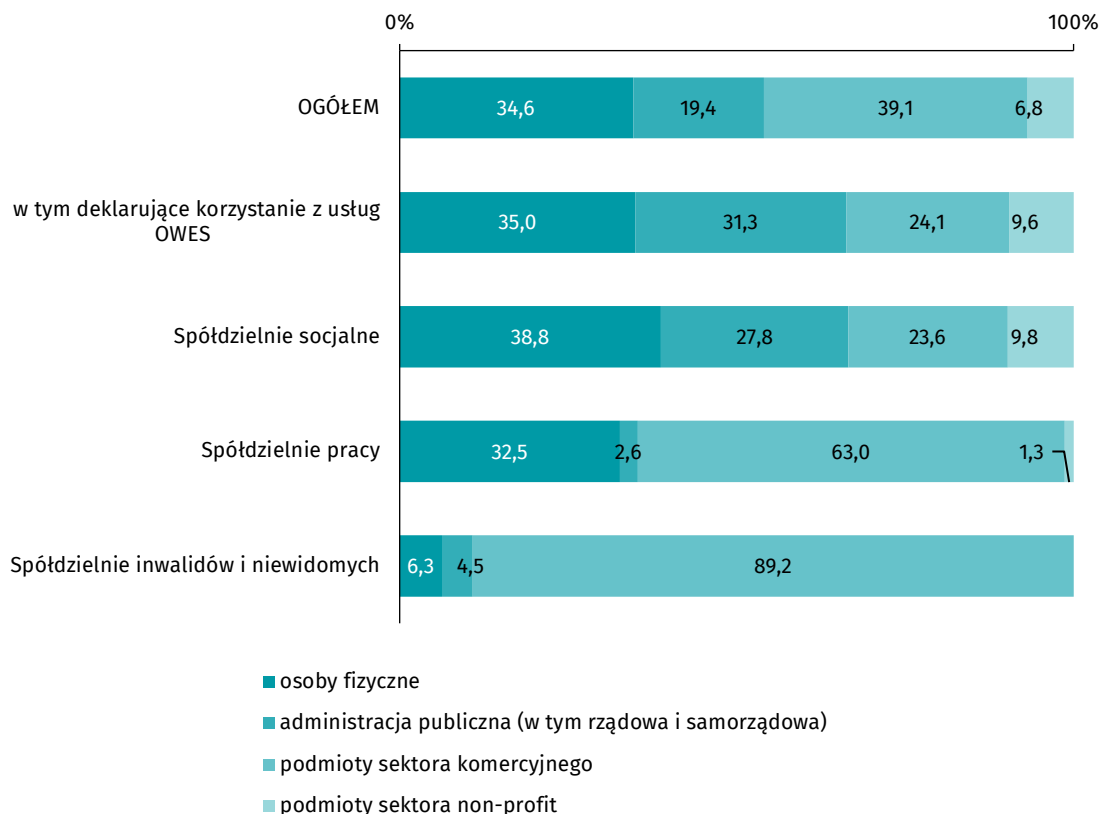
Spółdzielnie mogły współpracować z wieloma podmiotami jednocześnie. Najczęściej utrzymywały relacje partnerskie ze wszystkimi trzema sektorami (44,1%), o 6,3 p. proc. więcej niż w 2017 r. Równoległą współpracę z instytucjami publicznymi i podmiotami komercyjnymi podejmowało niemalże tyle samo jednostek co poprzednio, tj. 19,2%. W dalszej kolejności spółdzielnie decydowały się na nawiązanie współpracy tylko z podmiotami komercyjnymi (10,0%) albo z instytucjami publicznymi (8,1%) - także i te odsetki pozostało na podobnym poziomie co w 2017 r. Najmniej spółdzielni decydowało się kooperować wyłącznie z organizacjami non-profit (1,8%). Brak współpracy z innymi podmiotami odnotowano wśród 7,3% spółdzielni (spadek o 4,0 p. proc.).

Rysunek 1. Współpraca spółdzielni według rodzaju partnera w 2019 r. – ujęcie łączne

Głównymi odbiorcami dóbr lub usług świadczonych przez spółdzielnie w 2019 r. były podmioty sektora komercyjnego. Na ich rzecz usługi świadczyło 39,1% badanych spółdzielni, nieco mniej niż w 2017 r. (43,0%). Do podmiotów komercyjnych swoje usługi kierowały głównie spółdzielnie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie pracy. Osoby fizyczne były odbiorcami dóbr i usług świadczonych przez 34,6% spółdzielni (wzrost o 0,7 p. proc.). Na rzecz administracji publicznej usługi swe świadczyło 19,4% spółdzielni (wzrost o 2,8 p. proc.) i były to głównie spółdzielnie socjalne. Najrzadziej natomiast świadczone usługi na rzecz podmiotów sektora non-profit (6,8%; wzrost o 1,9 p. proc.).

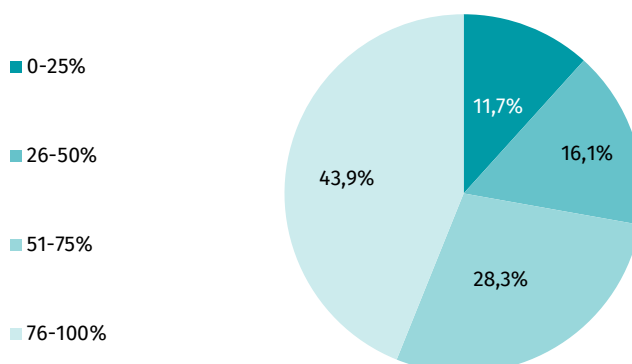
Wykres 11. Główni odbiorcy dóbr lub usług świadczonych przez spółdzielnie według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

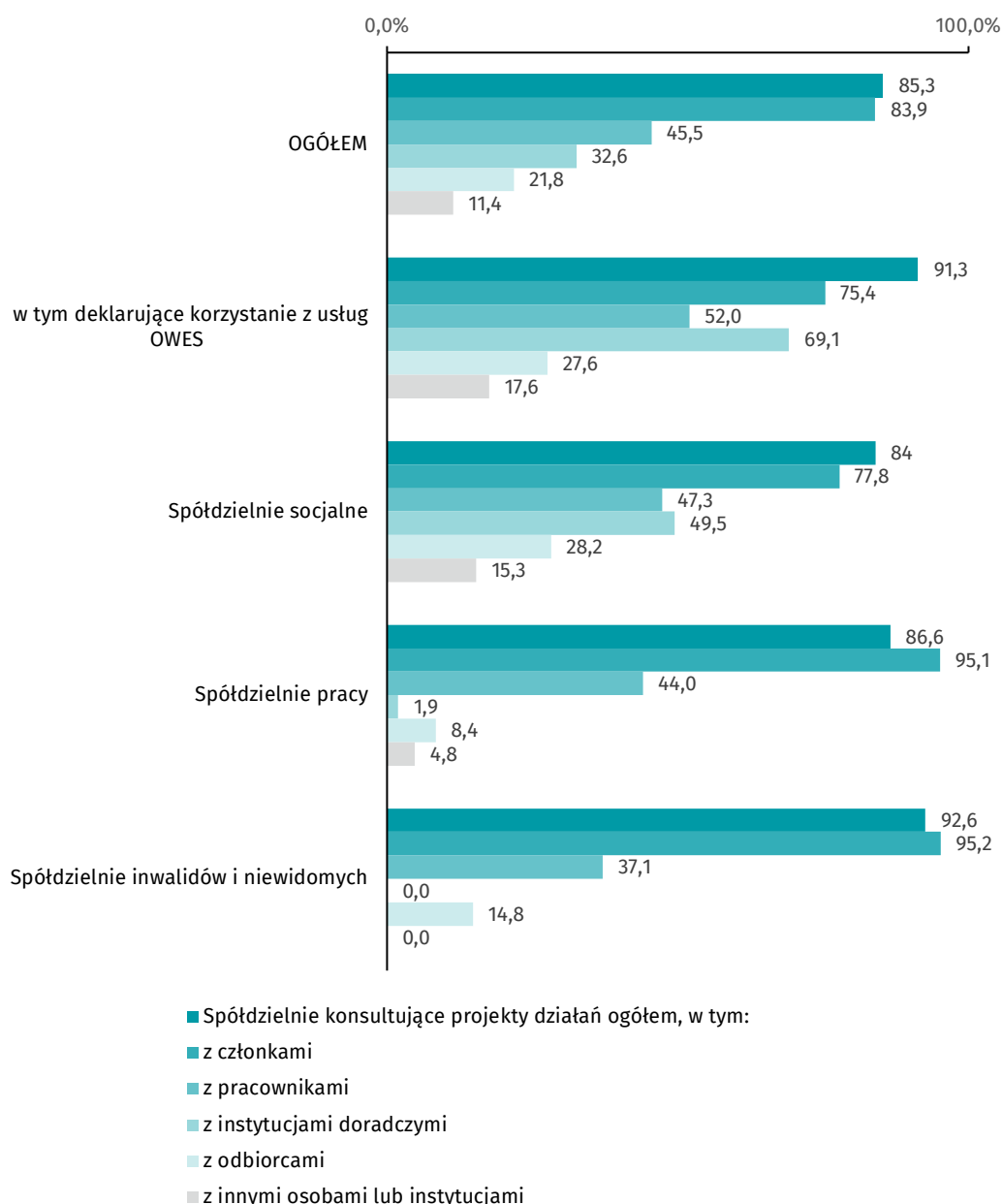
W 2019 r. strategię lub inny dokument określający cele i planowane działania w perspektywie dłuższej niż rok (poza statutem), posiadało tylko 9,1% badanych spółdzielni i był to udział prawie taki sam jak w 2017 r. Tego typu dokument częściej występował w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (15,9%) niż w spółdzielniach pracy (8,5%) lub spółdzielniach socjalnych (8,4%).

Prawie połowa spółdzielni w 2019 r. zrealizowała od 76% do 100% działań zgodnie z obowiązującą strategią, a drugą pod względem liczebności kategorię stanowiły te spółdzielnie, których działania odpowiadały strategii w 50%-75%. Podmioty, których rzeczywiste działania odpowiadała planom ze strategii w minimalnym zakresie (do 25%) stanowiły najmniej liczną kategorię (11,7%).

Wykres 12. Stopień realizacji działań zaplanowanych w dokumencie o charakterze strategicznym w 2019 r.

Wykres 13. Udział spółdzielni konsultujących plany działań według typów interesariuszy i rodzaju spółdzielni w 2019 r.

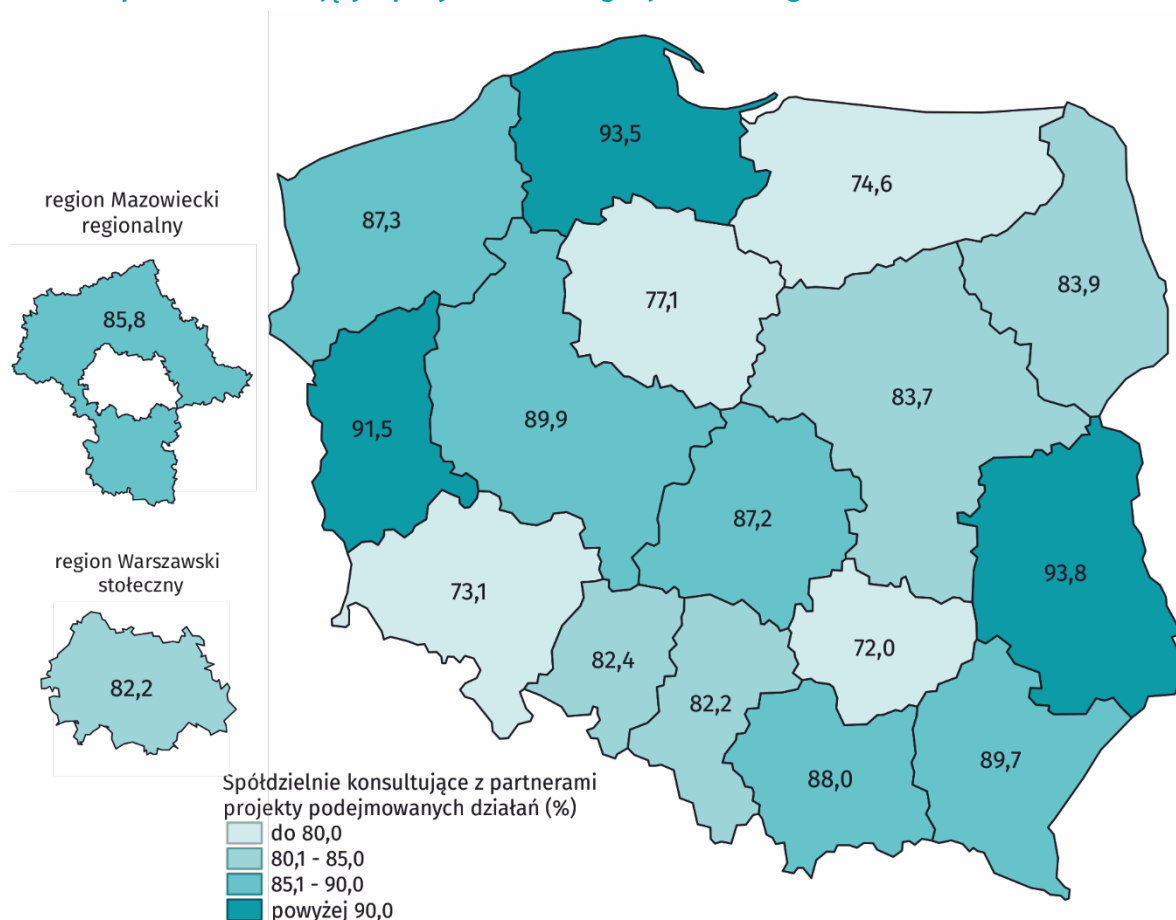

Zdecydowana większość spółdzielni zarówno w 2019 r., jak i w 2017 r. konsultowała ze swoimi partnerami projekty podejmowanych działań (odpowiednio 85,3% i 83,9%). W obu latach szczególnie często robiły to spółdzielnie inwalidów i niewidomych (92,6% oraz 92,2%).

W 2019 r. ponadprzeciętnie często konsultacje przeprowadzały spółdzielnie zlokalizowane w województwie lubelskim (93,8%), pomorskim (93,5%) oraz lubuskim (91,5%), a relatywnie rzadko - świętokrzyskim (72,0%), dolnośląskim (73,1%), oraz warmińsko-mazurskim (74,6%). Spółdzielnie konsultowały plany działań przede wszystkim ze swoimi członkami (83,9%), następnie z pracownikami (45,5%), a dalej z instytucjami doradczymi (32,6%) lub odbiorcami działań (21,8%). Taka sama kolejność wskazań miała miejsce również 2 lata wcześniej, przy czym największa zmiana dotyczyła wzrostu o 7,5 p. proc. w zakresie konsultacji z odbiorcami działań.

Spółdzielnie pracy oraz inwalidów i niewidomych przede wszystkim konsultowały swe plany wewnątrz struktur organizacyjnych - z członkami lub pracownikami. Spółdzielnie socjalne częściej od pozostałych konsultowały plany działań z instytucjami doradczymi lub z odbiorcami swych usług.

Mapa 5. Odsetek spółdzielni konsultujących plany działań według województw i regionów w 2019 r.

Regulamin pracy występował w 60,9% badanych w 2019 r. spółdzielni, przy czym w zdecydowanej większości spółdzielni inwalidów i niewidomych (96,5%). W przypadku spółdzielni pracy odsetek ten wyniósł 80,3%. Najrzadziej tego typu dokument występował w spółdzielniach socjalnych (44,0%) oraz wśród podmiotów korzystających ze wsparcia OWES (48,4%). Jednak w tej ostatniej kategorii w stosunku do 2017 r. nastąpił wzrost o 4,6 p. proc.

Członkostwa

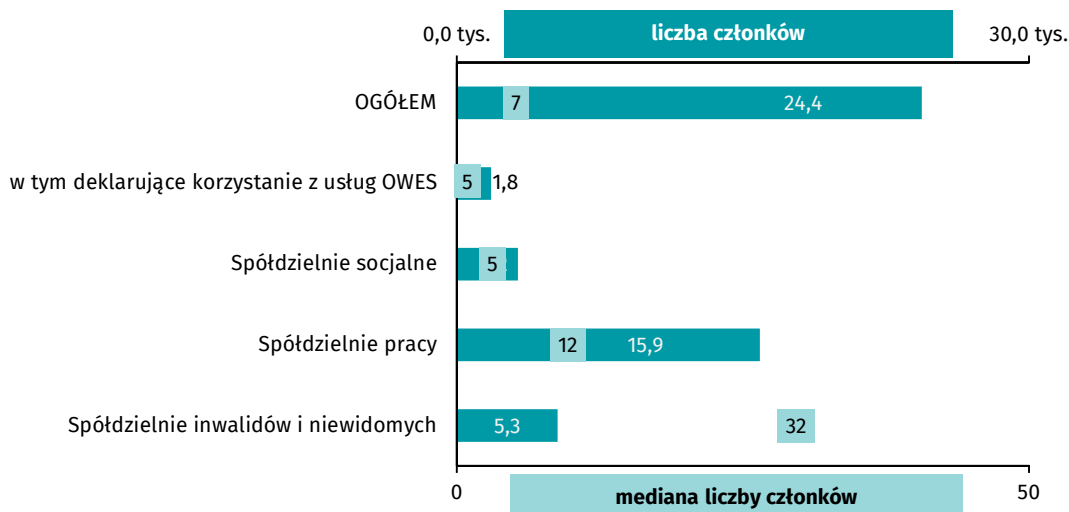
Na koniec 2019 r. łączna liczba członkostw (osób prawnych² oraz osób fizycznych) spółdzielni wyniosła 26,2 tys., z czego większość członkostw – analogicznie jak w 2017 r.- dotyczyła osób fizycznych (92,4%).

Członków będących osobami fizycznymi na koniec 2019 r. posiadało 76,0% spółdzielni, tj. o 3,2 p. proc. mniej niż w 2017 r. Ze względu na konstrukcję prawną takich członków posiadały wszystkie spółdzielnie inwalidów i niewidomych, które jednocześnie nie mogą mieć jako członków osób prawnych. Osoby fizyczne jako członków posiadała zdecydowana większość spółdzielni pracy (93,6%) oraz 66,0% spółdzielni socjalnych, przy czym wartości te były zbliżone do tych z poprzedniej edycji badania.

Łącznie spółdzielnie na koniec 2019 r. wykazały 24,4 tys. członków osób fizycznych, tj. o 2,1 tys. mniej niż w 2017 r. Średnio na jedną spółdzielnię posiadającą takich członków przypadało 17 członków, przy czym w połowie spółdzielni nie było to więcej niż 7 członków. Najwięcej członków będących osobami fizycznymi zrzeszały (podobnie jak poprzednio) spółdzielnie pracy – 15,9 tys. osób, a najmniej spółdzielnie socjalne – 3,2 tys. osób.

² Osoba prawna to jednostka organizacyjna, której przepisy przyznają osobowość prawną. Osobami prawnymi są m.in. stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, związki pracodawców, gminy.

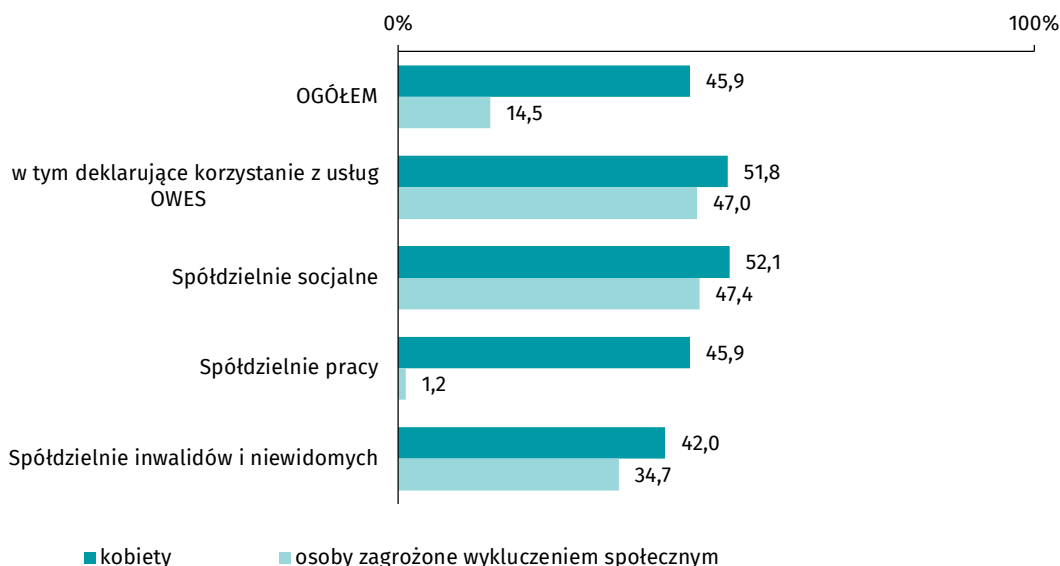
Wykres 14. Członkowie osoby fizyczne według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

Kobiety stanowiły blisko połowę spośród członków osób fizycznych (45,9% w porównaniu 46,5% w 2017 r.). Najwyższy ich udział odnotowano w spółdzielniach socjalnych (52,1%).

Wśród członków osób fizycznych w spółdzielniach znajdowały się również osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2019 r. stanowiły one 14,5% ogółu członków, tj. o 3,5 p. proc mniej niż w 2017 r. Wysoki udział osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym wśród członków wystąpił analogicznie jak w poprzedniej edycji badania, w spółdzielniach socjalnych (47,4%) oraz spółdzielniach inwalidów i niewidomych (34,7%). Osoby z grup zagrożonych wykluczeniem w spółdzielniach pracy stanowiły jedynie 1,2% członków osób fizycznych.

Wykres 15. Odsetek kobiet oraz odsetek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym^a wśród członków osób fizycznych według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

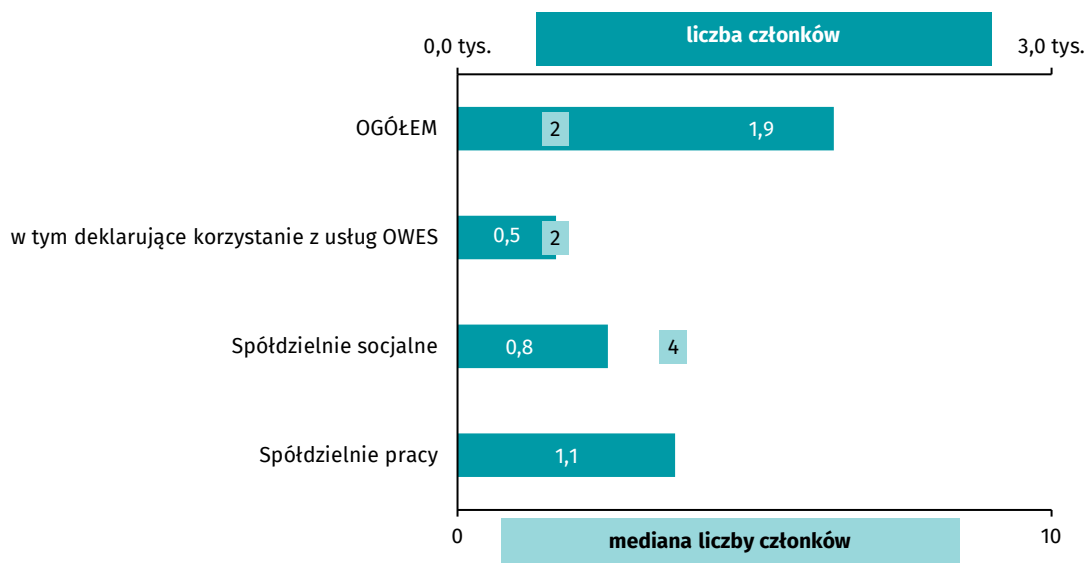

a Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym to osoby, które w momencie podjęcia zatrudnienia w podmiocie należały do jednej z następujących grup: bezrobotni, osoby niepełnosprawne, bezdomni, uzależnieni od alkoholu lub innych środków odurzających, osoby psychicznie chore, zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy, osoby do 30. roku życia lub po ukończeniu 50. roku życia, jeśli posiadały status osoby poszukującej pracy i nie pozostawały w zatrudnieniu.

Członków osoby prawne na koniec 2019 r. posiadało 29,5% spółdzielni (w 2017 r. 26,4%), częściej spółdzielnie socjalne (41,2%) niż spółdzielnie pracy (9,3%). Łącznie na koniec 2019 r. wśród członków spółdzielni było 1,9 tys. osób prawnych – o 0,1 tys. więcej niż w 2017 r. Identyfikacja jak w 2017 r.

średnio na jedną spółdzielnię posiadającą członków osoby prawne, przypadało 5 takich członków, z czego w połowie przypadków nie było to więcej niż 2 członków.

Wykres 16. Członkowie osoby prawne według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

Najwięcej członków osób prawnych posiadały spółdzielnie pracy - 1,1 tys., w tym 24,6% stanowiły organizacje non-profit³. Pozostałe 0,8 tys. członków osób prawnych zrzeszały spółdzielnie socjalne. Zgodnie z kryteriami prawnymi spółdzielnie socjalne mogą być zakładane przez organizacje non-profit lub samorząd terytorialny. Pierwsza kategoria podmiotów stanowiła 57,8% członków osób prawnych w spółdzielniach socjalnych, a druga odpowiednio 35,8% (w 2017 r. struktura ta była identyczna).

Zatrudnienie i jego reintegracyjny wymiar

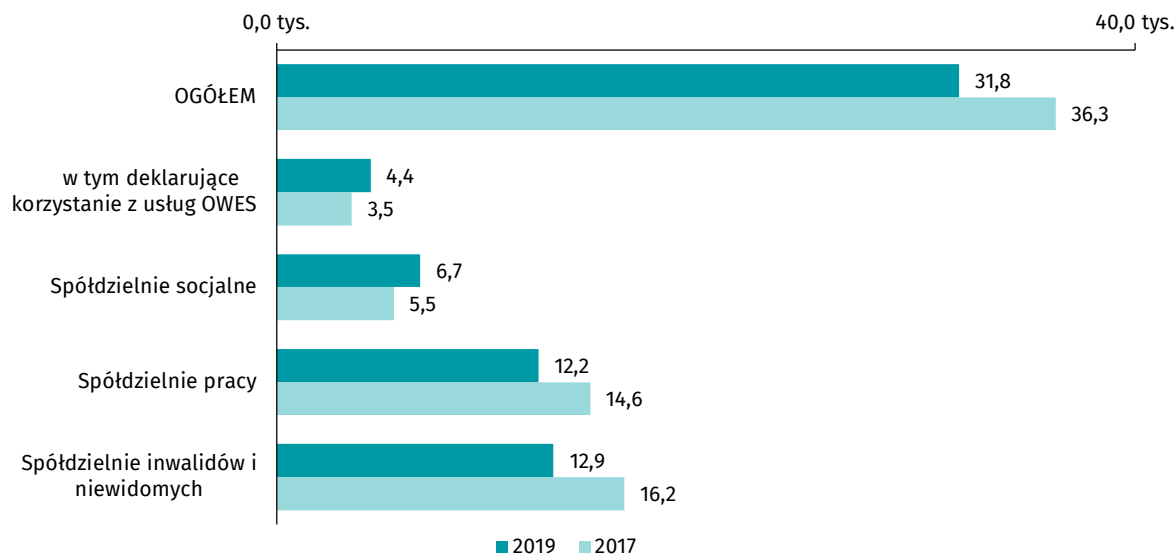
Pracownicy etatowi są to pracownicy zatrudnieni na podstawie stosunku pracy tj. na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru lub stosunku służbowego.

Na koniec 2019 r. spółdzielnie zatrudniały na podstawie umowy o pracę łącznie 31,8 tys. osób, w tym dla 29,3 tys. było to główne miejsce pracy. Największa część pracowników etatowych zatrudniona była w spółdzielniach niewidomych i inwalidów (12,9 tys.), a następnie w spółdzielniach pracy (12,2 tys.). Spółdzielnie socjalnie zatrudniały niemal o połowę mniej pracowników etatowych (6,7 tys.).

W porównaniu do 2017 r., w 2019 r. liczba pracowników etatowych uległa zmniejszeniu o 4,5 tys. (z 36,3 w 2017 r. do 31,8 tys. w 2019 r.). Spadła również liczba zatrudnionych, dla których omawiane spółdzielnie były głównym miejscem pracy - o 5,3 tys. (z 34,6 do 29,3 tys.). W przypadku spółdzielni niewidomych i inwalidów liczba zatrudnionych na umowę o pracę zmniejszyła się o 3,3 tys. osób (z 16,2 w 2017 r.), w spółdzielni pracy - o 2,4 tys. (z 14,6 w 2017 r.). Natomiast w grupie spółdzielni socjalnych zatrudnienie wzrosło o 1,2 tys. pracowników etatowych (z 5,5 tys. osób w 2017 r.).

³ Fundacje, stowarzyszenia, organizacje pracodawców, kościoły, związki wyznaniowe, organizacje samorządu gospodarczego lub zawodowego, inne organizacje społeczne.

Wykres 17. Liczba pracowników etatowych^a zatrudnionych w spółdzielniach według rodzaju spółdzielni

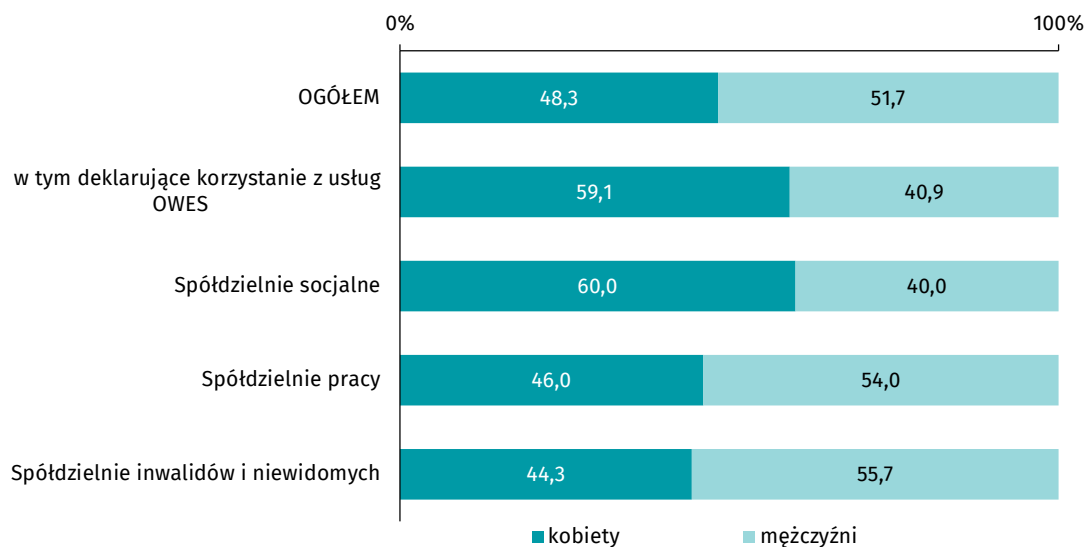

^a Pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, w tym na podstawie spółdzielczej umowy o pracę.

W 2019 r. średnio na jedną spółdzielnię inwalidów i niewidomych przypadało 115 osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę (o 7 osób mniej niż w 2017 r.), a mediana wyniosła 86 pracowników. W spółdzielniach pracy przeciętnie na jeden podmiot przypadało 34 pracowników etatowych (o 1 osobę więcej niż w 2017 r.). Połowa spółdzielni pracy nie zatrudniała jednak więcej niż 13 osób. Z kolei w spółdzielniach socjalnych średnio na jedną spółdzielnię zatrudniającą osoby na podstawie umowy o pracę przypadało 8 pracowników (o 1 osobę więcej niż w 2017 r.), przy czym połowa spółdzielni socjalnych nie zatrudniała więcej niż 6 osób.

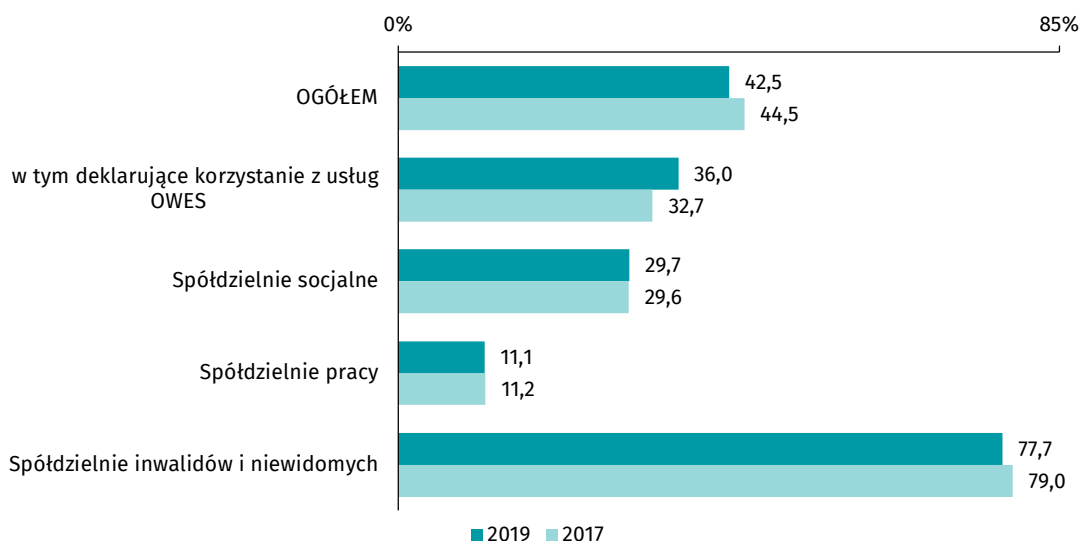
W spółdzielniach zrzeszających osoby fizyczne, członkowie stanowili 48,7% osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na koniec grudnia 2019 r., o 3,7 p. proc. mniej niż w 2017 r. Ponadprzeciętnie wysoki udział członków wśród pracowników odnotowano wśród zrzeszających osoby fizyczne spółdzielni pracy (44,1%), a następnie spółdzielni socjalnych (53,2%). W przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych członkowie stanowili 41,0% pracowników etatowych.

Wykres 18. Odsetek kobiet i mężczyzn wśród pracowników etatowych zatrudnionych w spółdzielniach według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

W 2019 r. kobiety stanowiły 48,3% ogółu etatowych pracowników spółdzielni. Względem 2017 r. odnotowano nieznaczny wzrost procentowego udziału kobiet wśród pracowników spółdzielni zatrudnionych na umowę o pracę – o 2,0 p. proc. (z 46,3% w 2017 r.). Największy odsetek pracowników kobiety stanowiły w spółdzielniach socjalnych (60,0%) i odsetek ten wzrósł od 2017 r. o 1,7 p. proc. Natomiast w spółdzielniach pracy i spółdzielniach inwalidów i niewidomych, odsetek kobiet był na zbliżonym poziomie – odpowiednio 46,0% oraz 44,3%.

Wykres 19. Odsetek osób niepełnosprawnych wśród pracowników etatowych zatrudnionych w spółdzielniach według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

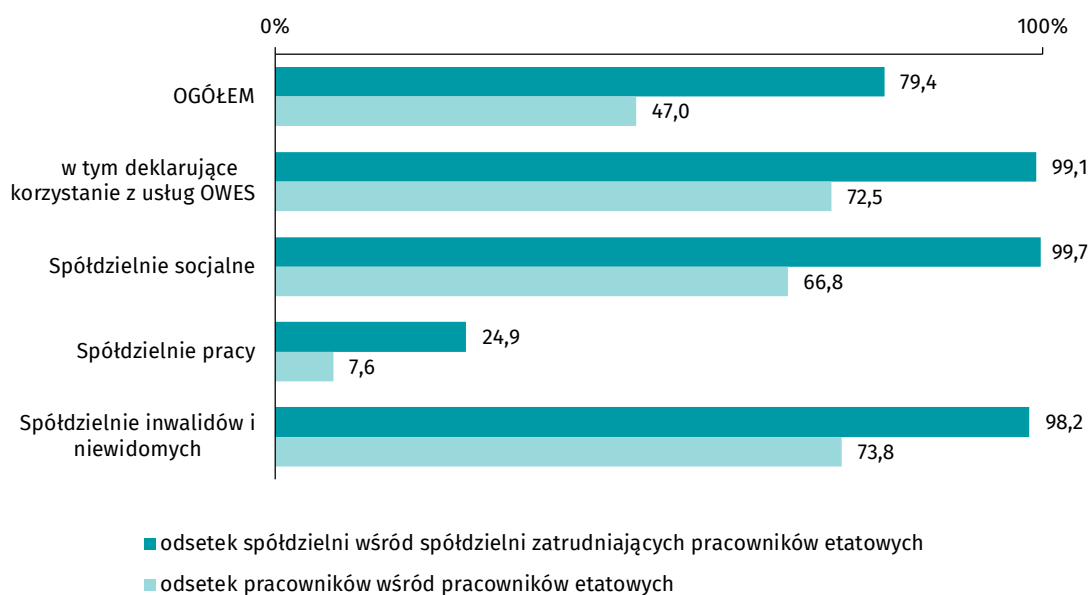
Osoby, z orzeczeniem o niepełnosprawności zatrudniano na koniec grudnia 2019 r. 42,1% ogółu spółdzielni. Natomiast pracownicy z niepełnosprawnością stanowili 42,5% ogółu etatowych pracowników spółdzielni. Ze względu na konstrukcję prawną najwyższy udział takich pracowników wystąpił wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych (77,7%). Z kolei najrzadziej osoby z niepełnosprawnością znajdowały się wśród zatrudnionych w spółdzielniach pracy (11,1%).

W porównaniu z 2017 r., odsetek osób z orzeczoną niepełnosprawnością wśród pracowników etatowych zatrudnionych w spółdzielniach, zmalał ogółem o 2,0 p. proc. Największą różnicę względem 2017 r. zaobserwowano wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych – spadek o 1,3 p. proc., zaś wzrost zatrudnienia osób z orzeczeniem o niepełnosprawności wystąpił w grupie spółdzielni deklarujących korzystanie z usług OWES – o 3,3 p. proc. (z 32,7% w 2017 r.). Natomiast w przypadku spółdzielni socjalnych i pracy odsetek zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami pozostał praktycznie na tym samym poziomie.

Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym to osoby, które w momencie podjęcia zatrudnienia w podmiocie należały do jednej z następujących grup: bezrobotni; osoby do 30. roku życia lub po ukończeniu 50. roku życia, jeśli posiadały status osoby poszukującej pracy; osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu lub niewykonujące innej pracy zarobkowej; osoby niepełnosprawne; bezdomni; uzależnieni od alkoholu lub innych środków odurzających; osoby z zaburzeniami psychicznymi; osoby zwolnione z zakładów karnych; uchodźcy; osoby podlegające ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym wymiarze, jeżeli ich dochód wynosi nie więcej niż dochód z 6 hektarów przeliczeniowych; osoby spełniające kryteria dochodowe umożliwiające przyznanie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej; osoby usamodzielniane.

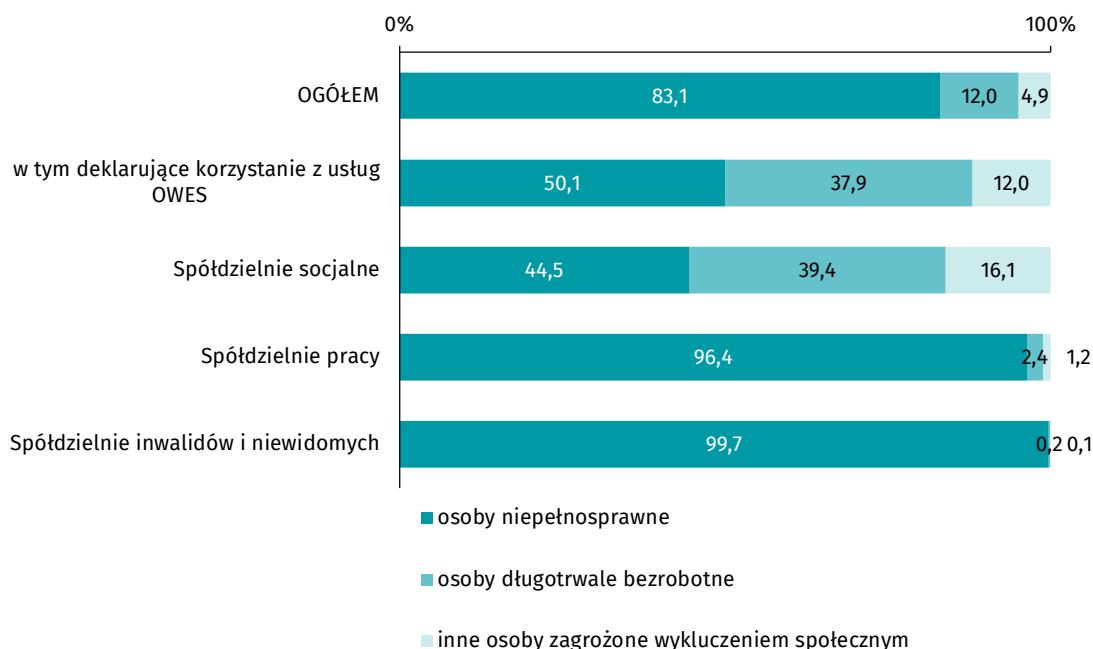
Posiadanie na koniec 2019 r. pracowników, którzy zostali zatrudnieni ze względu na to, że w momencie podjęcia zatrudnienia przynależeli do jednej z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym zadeklarowało 79,4% spółdzielni. Osoby te stanowiły 47,0% pracowników etatowych.

Wykres 20. Odsetek spółdzielni zatrudniających osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym^a oraz odsetek pracowników z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

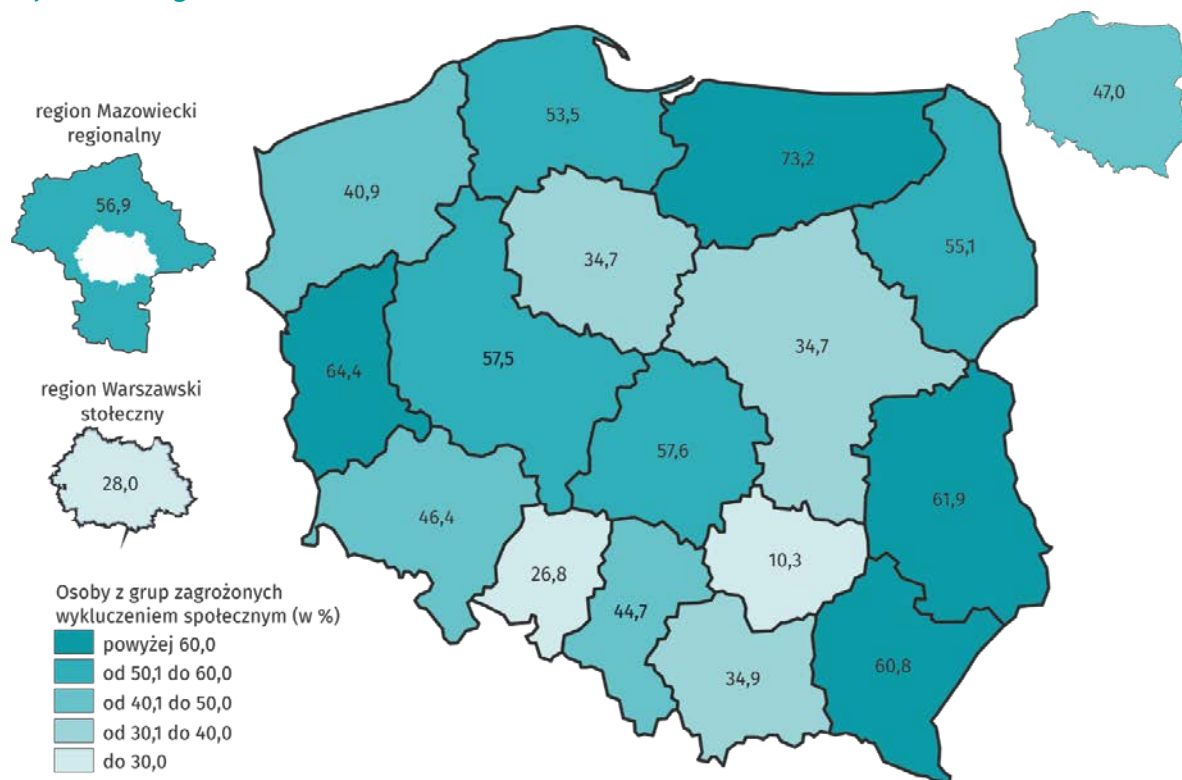
Największy odsetek pracowników zatrudnionych ze względu na przynależność do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym zatrudniano w spółdzielniach inwalidów i niewidomych, gdzie stanowili 73,8% pracowników etatowych. Ponadprzeciętnie często zatrudniano też takie osoby w spółdzielniach socjalnych - 66,8%. Natomiast relatywnie rzadko tacy pracownicy zatrudniani byli w spółdzielniach pracy (7,6%).

Wykres 21. Struktura zatrudnionych osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w spółdzielniach według stanu na dzień 31.12.2019 r

W strukturze zatrudnionych osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym dominowały osoby z niepełnosprawnościami (83,1%). Szczególnie wysoki udział osób z orzeczoną niepełnosprawnością odnotowano w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (99,7%), a następnie spółdzielniach pracy (96,4%). Około co ósma osoba spośród zagrożonych wykluczeniem społecznym (12,0%) w momencie zatrudnienia w spółdzielni była bezrobotna. Najwyższy odsetek takich osób odnotowano w spółdzielniach socjalnych (39,4%).

Mapa 6. Odsetek osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym wśród pracowników etatowych według województw i regionów na dzień 31.12.2019 r.

Relatywnie wysokie udziały osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym wśród zatrudnionych pracowników, odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim, lubuskim, lubelskim, podkarpackim. Z kolei małą część stanowili tacy pracownicy wśród personelu spółdzielni w województwie świętokrzyskim, opolskim oraz w mazowieckim, a szczególnie w regionie warszawskim stołecznym.

Wśród pracowników spółdzielni na koniec grudnia 2019 r. znajdowały się także osoby zatrudnione po zakończeniu udziału w zajęciach jednostek reintegracji społeczno-zawodowej, takich jak centra lub kluby integracji społecznej oraz warsztaty terapii zajęciowej. Jednakże poziom zatrudnienia takich osób był relatywnie niski (1,4%). Posiadanie pracowników będących po zakończeniu udziału w zajęciach w CIS, KIS lub WTZ wykazało 8,5% spółdzielni.

Wykres 22. Struktura zatrudnionych osób po zakończeniu udziału w zajęciach w jednostkach reintegracji społeczno-zawodowej w spółdzielniach według rodzaju placówki na dzień 31.12.2019 r.

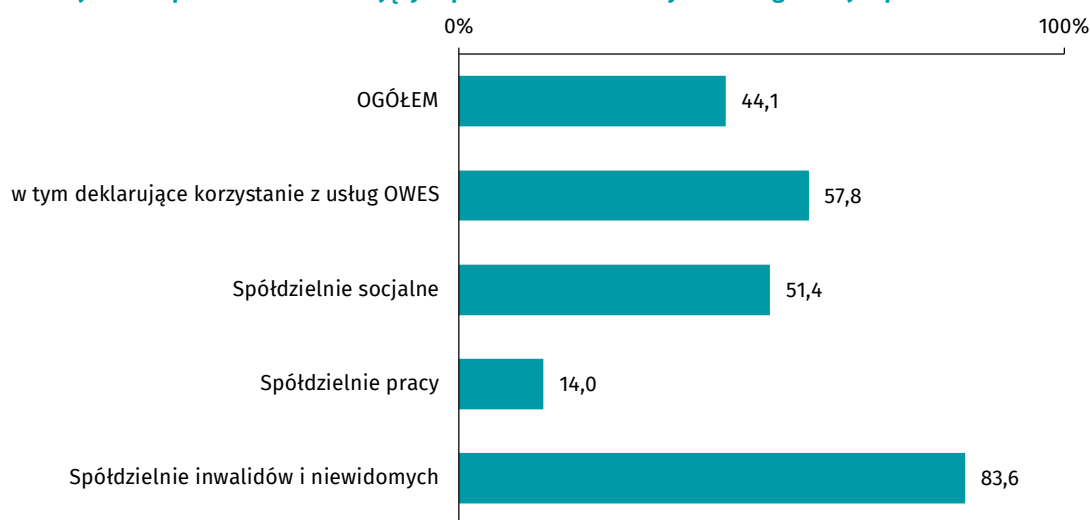

Podobnie jak w 2017 r., głównym miejscem pracy dla osób po ukończeniu zajęć w CIS, KIS lub WTZ, najczęściej były spółdzielnie korzystające z usług OWES (16,0% spółdzielni i 5,7% pracowników). Ponadprzeciętny udział wystąpił także wśród spółdzielni socjalnych (odpowiednio 12,5% i 4,7%).

W strukturze osób zatrudnionych w spółdzielniach po zakończeniu udziału w zajęciach w jednostkach reintegracji społeczno-zawodowej przeważały osoby, które ukończyły centrum integracji społecznej (39,2%). Osoby po udziale w zajęciach KIS stanowiły 33,5%, a po ukończeniu zajęć w warsztatach terapii zajęciowej – 27,3%.

Niespełna połowa (44,1%) spółdzielni prowadziła w 2019 r. na ich rzecz działania z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej. Takiego wsparcia swoim pracownikom udzielała zdecydowana większość spółdzielni inwalidów i niewidomych (83,6%), rzadziej spółdzielnie socjalne (51,4%). Działania reintegracyjne na rzecz pracowników prowadziło jedynie 14,0% spółdzielni pracy.

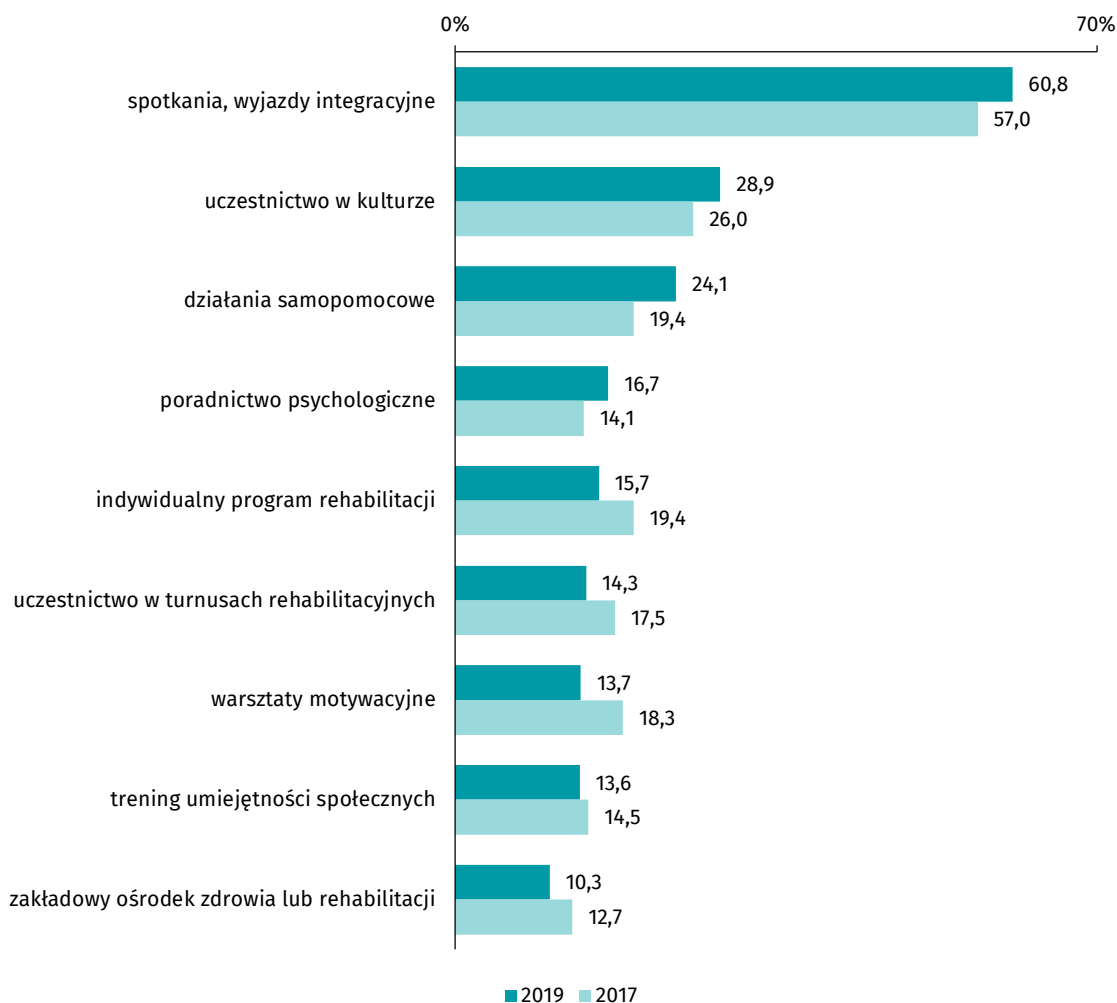
Wykres 23. Odsetek spółdzielni prowadzących na rzecz pracowników działania z zakresu reintegracji społecznej lub zawodowej wśród spółdzielni zatrudniających pracowników etatowych według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

Najczęściej prowadzonymi przez spółdzielnie działaniami z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej na rzecz pracowników były spotkania lub wyjazdy integracyjne (26,8%). Rzadziej zapewniano pracownikom uczestnictwo w kulturze (12,7%), działania samopomocowe (10,6%), czy poradnictwo psychologiczne (7,4%). Najrzadziej pracownicy spółdzielni mogli skorzystać z zakładowego ośrodka zdrowia lub rehabilitacji (4,5%).

Rodzaj prowadzonych na rzecz pracowników działań reintegracji społeczno-zawodowej zróżnicowany był według rodzaju spółdzielni. Spółdzielnie inwalidów i niewidomych przede wszystkim oferowały swoim pracownikom indywidualny program rehabilitacji (84,5%), a następnie uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych (71,1%) lub dostęp do zakładowego ośrodka zdrowia lub rehabilitacji (53,1%). Z kolei w spółdzielniach socjalnych oraz spółdzielniach pracy w ramach działań reintegracyjnych pracownicy najczęściej mogli skorzystać ze spotkań i wyjazdów integracyjnych (odpowiednio 67,1% i 66,4%), a następnie z uczestnictwa w kulturze (33,2% i 35,8%), czy działań samopomocowych w przypadku spółdzielni socjalnych (29,2%) i dostępu do zakładowych ośrodków zdrowia lub rehabilitacji w spółdzielniach pracy (16,5%).

Wykres 24. Odsetek spółdzielni prowadzących na rzecz pracowników działania z zakresu reintegracji społecznej lub zawodowej według rodzaju prowadzonych działań^a

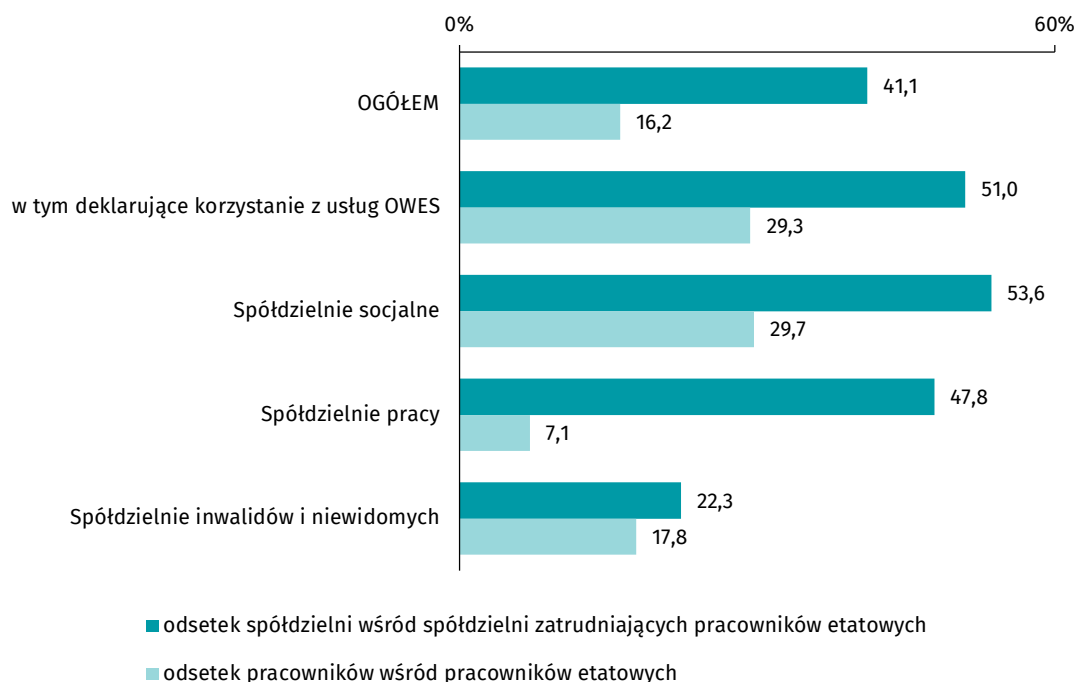
^a Podstawę procentowania stanowiły spółdzielnie, które prowadziły na rzecz pracowników działania z zakresu reintegracji społecznej lub zawodowej.

Między 2017 r. a 2019 r. największy wzrost - o 4,7 p. proc. (z 19,4% do 24,1%), zaobserwowano wśród spółdzielni prowadzących działania samopomocowe oraz spółdzielni organizujących spotkania, wyjazdy integracyjne, których odsetek wzrósł o 3,8 p. proc. (z 57,0% w 2017 r. do 60,8% w 2019 r.)

Odsetek spółdzielni zatrudniających co najmniej jedną osobę, która otrzymała za grudzień 2019 r. wynagrodzenie brutto nieprzekraczające wynagrodzenia minimalnego stanowił 41,1% spółdzielni posiadających pracowników etatowych. Łącznie na dzień 31.12.2019 r. zatrudnionych było 5,2 tys. takich pracowników, co stanowiło 16,2% ogółu osób zatrudnionych w spółdzielniach na podstawie stosunku pracy.

W stosunku do 2017 r., liczba zatrudnionych osób na umowę o pracę, które w grudniu otrzymały wynagrodzenie nieprzekraczające minimalnego zmalała o 3,2 tys., co stanowiło spadek o 8,6 p. proc. (z 24,8% w 2017 r. do 16,2% w 2019 r.).

Wykres 25. Odsetek spółdzielni zatrudniających pracowników, którzy otrzymali w grudniu wynagrodzenie brutto nieprzekraczające wynagrodzenia minimalnego^a oraz odsetek pracowników otrzymujących takie wynagrodzenie według rodzaju spółdzielni na dzień 31.12.2019 r.

^a W 2019 r. minimalne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 2250 zł. Wynagrodzenia osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy zostały przeliczone na wynagrodzenie przysługujące w pełnym wymiarze czasu pracy i odnieść do tej kwoty.

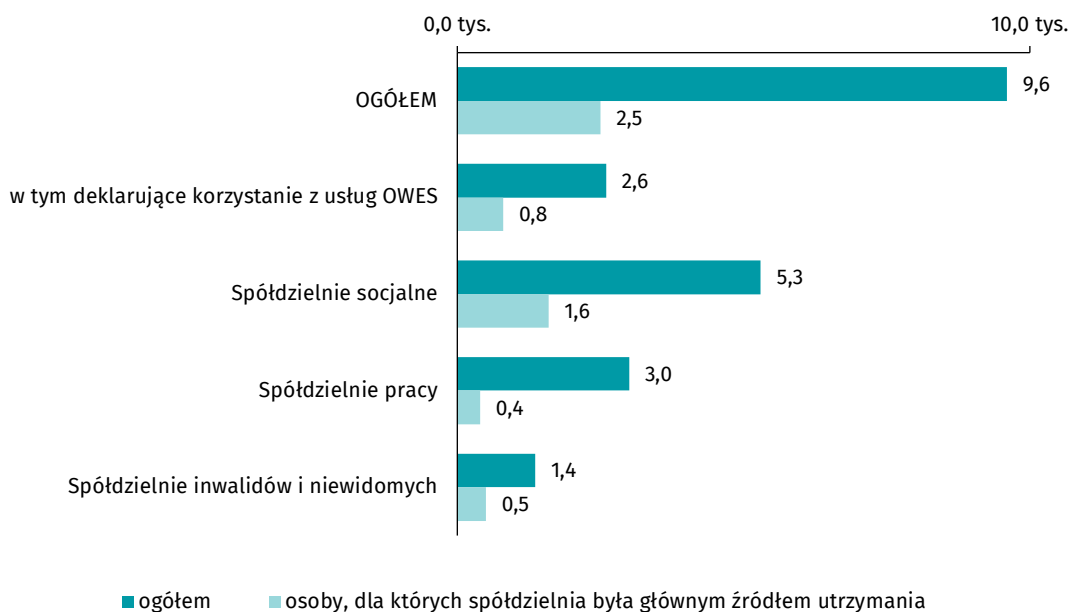
Relatywnie wysokie udziały, zarówno spółdzielni zatrudniających pracowników, którzy otrzymali wynagrodzenie nieprzekraczające wynagrodzenia minimalnego, jak i pracowników otrzymujących co najwyżej minimalne wynagrodzenie odnotowano wśród spółdzielni socjalnych (53,6% i 29,7%). Najrzadziej takich pracowników zatrudniały spółdzielnie inwalidów i niewidomych (odpowiednio 22,3% i 17,8%).

W 2019 r. 65,8% spółdzielni korzystało z pracy pozaetatowej, tj. pracy osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych i odsetek ten wzrósł względem 2017 r. o 6,1 p. proc. (z 59,7%). Najwyższy odsetek takich spółdzielni odnotowano wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych (87,6%). W spółdzielniach pracy udział ten wyniósł 74,3%, a w zbiorowości spółdzielni socjalnych – 59,8%.

Porównując do 2017 r., kolejność spółdzielni pod względem korzystania z pracy świadczonej na podstawie umów cywilnoprawnych nie uległa zmianie. Największy wzrost nastąpił wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych – o 15,5 p. proc. (z 72,1% w 2017 r. do 87,6% w 2019 r.). Zbliżony poziom wzrostu widoczny był również w spółdzielniach pracy – o 13,4 p. proc. (z 60,9% w 2017 r. do 74,3% w 2019 r.), natomiast wśród spółdzielni socjalnych odsetek ten wzrósł o 2,6 p. proc. (z 57,2% w 2017 r. do 59,8% w 2019 r.).

Łącznie w 2019 r. spółdzielnie zatrudniały 9,6 tys. osób na podstawie umów cywilnoprawnych. Najwięcej takich pracowników odnotowano w spółdzielniach socjalnych (5,3 tys.), a następnie w spółdzielniach pracy (3,0 tys.).

Wykres 26. Liczba osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych w spółdzielniach według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

Spółdzielnie zatrudniające pracowników pozaetatowych stanowiły główne źródło utrzymania dla 25,7% spośród osób zatrudnionych w nich na podstawie umów cywilnoprawnych (tj. 2,5 tys. osób). W tej grupie odsetek kobiet wyniósł 61,4% (1,6 tys.), a odsetek osób z orzeczoną niepełnosprawnością - 2,5% (tj. 0,1 tys.). Na przeciętną spółdzielnię korzystającą z pracy pozaetatowej przypadało prawie 9 osób zatrudnionych na podstawie umowy cywilnoprawnej, dla których było to główne miejsce pracy.

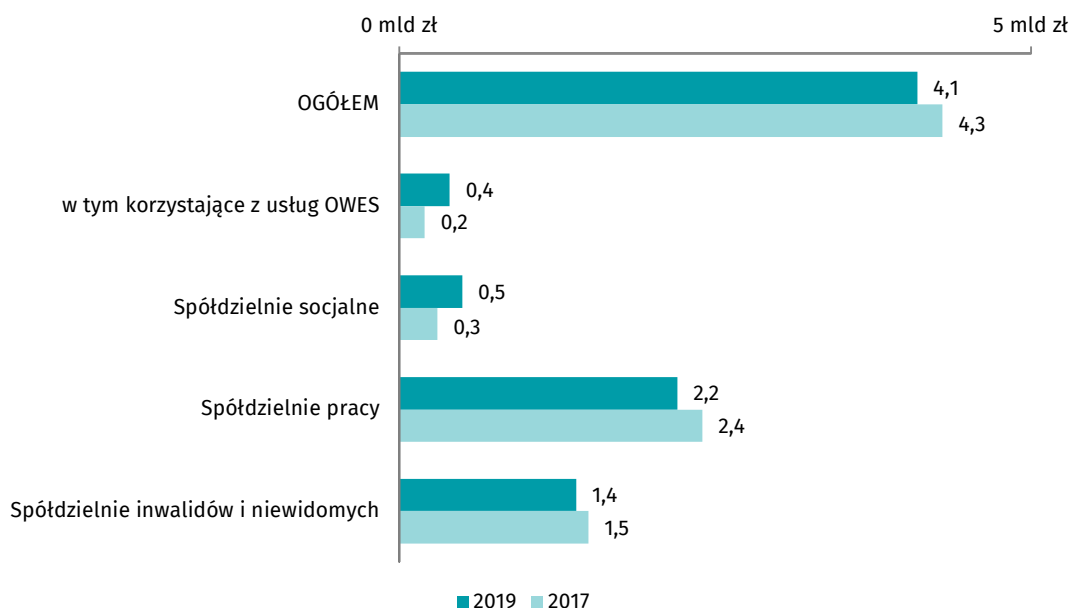
Najwyższy udział osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, dla których spółdzielnia była głównym miejscem pracy, odnotowano w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (36,9%). Odsetek ten w spółdzielniach socjalnych wyniósł 29,7%, a w spółdzielniach pracy - 13,3%.

Porównując dane do 2017 r., to ogólna liczba zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, dla których jednostka stanowiła główne miejsce pracy pozostała na tym samym poziomie - 2,5 tys. Natomiast obserwując dane według rodzaju spółdzielni, największy wzrost względem 2017 r. zaobserwowano wśród spółdzielni socjalnych - o 0,4 tys. (z 1,2 tys. w 2017 r. do 1,6 tys. w 2019 r.), zaś spadek nastąpił w spółdzielniach pracy z 0,8 tys. w 2017 r., do 0,4 tys. w 2019 r.

Przychody i ich źródła

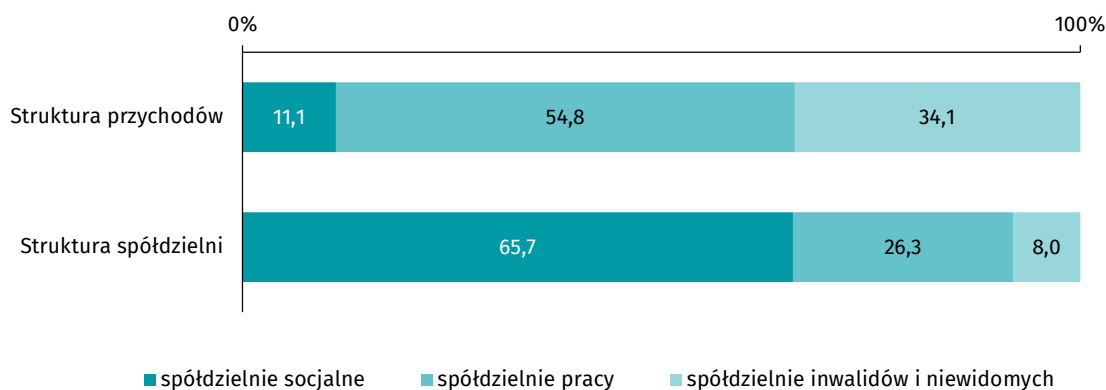
W 2019 r. łączna suma przychodów uzyskanych przez spółdzielnie objęte badaniem wyniosła 4,1 mld zł. W stosunku do 2017 r. przychody spółdzielni zmalały o 0,2 mld zł (4,1%). Największy w tym udział miały spółdzielnie pracy, które generowały największą część przychodów badanych spółdzielni. Ich przychody w 2017 r. wyniosły 2,4 mld zł, a w 2019 r. - 2,2 mld zł. Wzrost wartości przychodów w porównaniu do 2017 r. odnotowano wśród spółdzielni socjalnych (o 40,2%) oraz spółdzielni korzystających z usług OWES (o 80,2%).

Wykres 27. Przychody spółdzielni według rodzaju spółdzielni

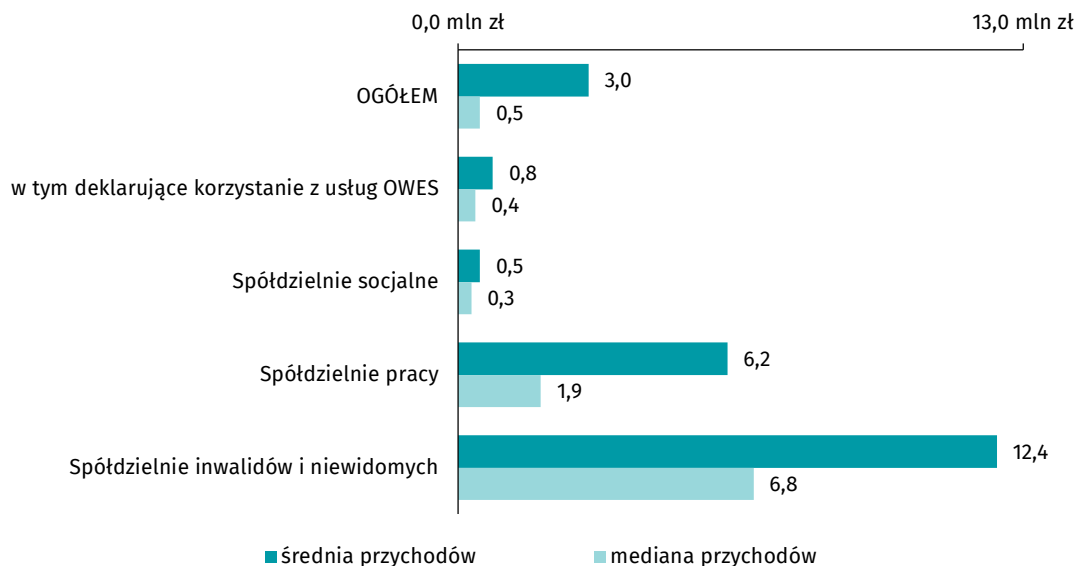
Spółdzielnie socjalne, stanowiące najliczniejszą grupę badanej zbiorowości (65,7%), zgromadziły 11,1% wszystkich przychodów osiągniętych przez spółdzielnie w 2019 r. Największy udział w sumie rocznych przychodów zanotowały spółdzielnie pracy (54,8%). Spółdzielnie inwalidów i niewidomych, mimo iż stanowiły mniej niż 1/10 badanych spółdzielni, osiągnęły przychody przekraczające 1/3 wszystkich środków finansowych zgromadzonych w 2019 r.

Wykres 28. Struktura przychodów i spółdzielni według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

Przeciętna wartość budżetu spółdzielni w 2019 r. wyniosła 3,0 mln zł. Jednocześnie połowa badanych spółdzielni osiągnęła przychód nieprzekraczający 0,5 mln zł. W 2017 r. zarówno wartość średniej jak i mediany była niższa i wyniosła odpowiednio 2,9 mln zł i 0,4 mln zł. Pod względem średniej wartości przychodów największe wpływy osiągnęły spółdzielnie inwalidów i niewidomych – 12,4 mln zł. Najniższą średnią wartość przychodów odnotowano wśród spółdzielni socjalnych (0,5 mln zł). Przeciętne przychody spółdzielni korzystających z usług OWES wyniosły 0,8 mln zł, a mediana 0,4 mln zł. W tej grupie spółdzielni odnotowano najwyższy procentowy wzrost średniej wartości przychodów i mediany w stosunku do 2017 r. – odpowiednio o 76,4% i 45,7%. Wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych, zarówno wartość średniej, jak i mediany wzrosła o 1,0 mln zł w porównaniu do 2017 r. W żadnej grupie badanych spółdzielni nie odnotowano spadku średniej wartości przychodów i mediany w stosunku do 2017 r.

Wykres 29. Średnie i mediany przychodów spółdzielni według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

W 2019 r. 92,0% całkowitej sumy przychodów osiągniętych przez spółdzielnie pochodziło ze źródeł o charakterze rynkowym (o 0,5 p. proc. mniej niż w 2017 r.). W tej kategorii zdecydowanie największy udział miały środki wypracowane w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej (89,8%). Przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego, zamówień publicznych oraz odsetek i dywidend stanowiły łącznie 2,2% wszystkich uzyskanych przychodów. Udział środków finansowych pochodzących ze źródeł nierynkowych kształtował się na poziomie 6,6%. Dominowały tu przychody publiczne (6,5%), a wśród nich środki na dofinansowanie do wynagrodzeń lub składek na ubezpieczenia społeczne pochodzące z PFRON lub Powiatowego Urzędu Pracy (4,8%). Udziały lub wpisowe członkowskie i inne przychody stanowiły 1,4% wszystkich środków finansowych osiągniętych w 2019 r.

Tablica 2. Struktura przychodów spółdzielni według rodzaju spółdzielni w 2019 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym deklaruujące korzystanie z usług OWES		Rodzaj spółdzielni		
		ogółem	w tym otrzymały wsparcie finansowe związane z dofinansowaniem miejsc pracy	spółdzielnie socjalne	spółdzielnie pracy	spółdzielnie inwalidów i niewidomych
Ogółem przychody (mld zł)	4,1	0,4	0,2	0,5	2,2	1,4
% w kolumnie						
Przychody o charakterze rynkowym	92,0	81,5	75,1	78,7	98,0	86,5
działalność gospodarcza	89,8	78,7	70,5	75,4	95,6	85,2
odpłatna działalność pożytku publicznego	0,1	0,6	1,3	0,5	–	–
zamówienia publiczne	0,4	1,7	2,7	2,1	0,2	0,2
odsetki, dywidendy, zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych i inwestycji	1,7	0,6	0,6	0,7	2,2	1,2

Przychody o charakterze nierynkowym	6,6	17,6	23,6	20,3	0,7	11,7
publiczne, w tym:	6,5	17,0	23,0	19,7	0,7	11,7
dotacje udzielane w trybie otwartego konkursu ofert	0,1	0,5	0,7	1,0	0,0	-
dotacje przyznane według liczby odbiorców	0,5	2,9	3,7	3,9	0,0	0,0
dofinansowanie do wynagrodzeń lub składek na ubezpieczenia społeczne	4,8	7,0	4,2	6,6	0,6	11,3
UE, zagranica	1,1	6,6	14,4	8,2	0,1	0,4
niepubliczne	0,1	0,6	0,6	0,6	0,1	0,0
Udziały lub wpisowe członkowskie oraz inne przychody	1,4	0,9	1,3	0,9	1,3	1,8

(-) zjawisko nie wystąpiło.

(0,0) zjawisko wystąpiło, ale liczebność spółdzielni mniejsza niż 3.

Środki finansowe o charakterze rynkowym były głównym źródłem przychodów wszystkich badanych typów spółdzielni. Najwyższy odsetek stanowiły wśród spółdzielni pracy (98,0%), a najniższy w spółdzielniach socjalnych (78,7%). Budżet każdego rodzaju spółdzielni opierał się głównie na przychodach z działalności gospodarczej, które stanowiły odpowiednio: 95,6% wszystkich przychodów spółdzielni pracy, 85,2% – środków spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz 75,4% – spółdzielni socjalnych.

Najwyższy udział środków o charakterze nierynkowym odnotowano w przychodach spółdzielni socjalnych (20,3%), a najniższy – w spółdzielniach pracy (0,7%). We wszystkich typach spółdzielni środki pochodzące ze źródeł publicznych przeważały nad przychodami pozyskanymi ze źródeł niepublicznych. Dla spółdzielni inwalidów i niewidomych największe znaczenie miały środki na dofinansowanie do wynagrodzeń lub składek na ubezpieczenia społeczne. Stanowiły one ponad 10% ich rocznego budżetu. W przypadku spółdzielni socjalnych, w kategorii przychodów nierynkowych, największy udział miały przychody z funduszy europejskich i publicznych środków zagranicznych (8,2%). W żadnym z analizowanych typów spółdzielni udziały lub wpisowe członkowskie i inne przychody nie przekroczyły 2,0%.

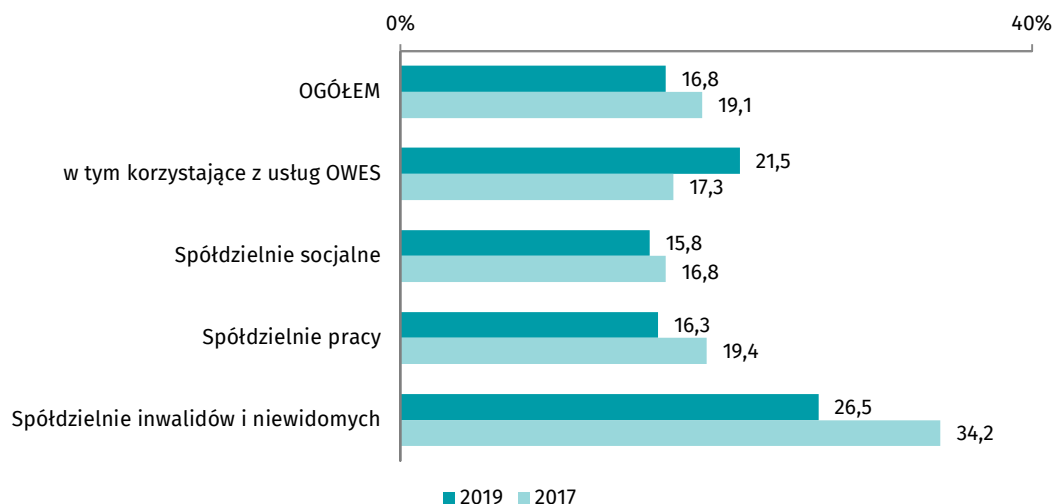
Struktura przychodów spółdzielni deklarujących korzystanie z usług OWES była wysoce zbliżona do struktury budżetów spółdzielni socjalnych. Głównym źródłem ich finansowania były przychody o charakterze rynkowym (81,5%), w szczególności z prowadzonej działalności gospodarczej (78,7%). W porównaniu do 2017 r. udział wymienionych środków zwiększył się odpowiednio o 9,0 p. proc. i 10,5 p. proc. Środki finansowe o charakterze nierynkowym stanowiły 17,6% ich rocznego budżetu. W tej kategorii dominowały przychody ze źródeł publicznych (17,0%). Udziały lub wpisowe członkowskie i inne przychody stanowiły niecały 1% wszystkich przychodów spółdzielni korzystających z usług OWES.

Pożyczki, kredyty

W 2019 r. pożyczkę lub kredyt zaciągnęło 0,2 tys. spółdzielni, tj. 16,8% ogółu badanej zbiorowości. W porównaniu do 2017 r. odsetek spółdzielni, które zaciągnęły pożyczkę lub kredyt zmniejszył się o 2,3 p. proc. Najwyższy odsetek spółdzielni deklarujących pożyczkę lub kredyt wystąpił w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (26,5%). Najmniejszy udział pożyczkobiorców lub

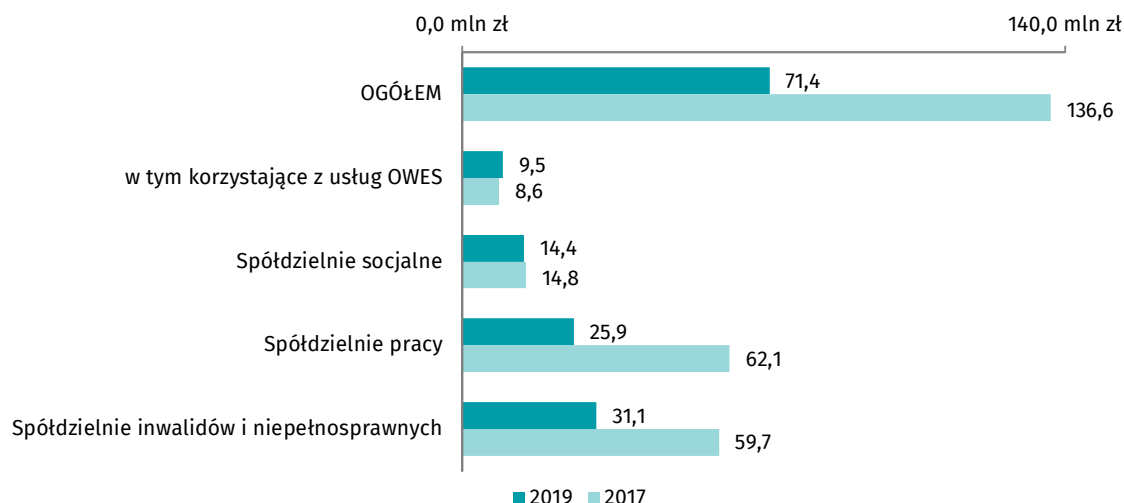
kredytobiorców odnotowano w spółdzielniach socjalnych (15,8%). W porównaniu do 2017 r. w każdej grupie badanych spółdzielni odsetek podmiotów posiadających pożyczkę lub kredyt zmniejszył się. Największy spadek odnotowano w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (z 34,2% w 2017 r. do 26,5% w 2019 r.). Warto zwrócić uwagę na podmioty korzystające z usług OWES, wśród których odsetek pożyczkobiorców lub kredytobiorców uległ zwiększeniu o 4,2 p. proc. w stosunku do 2017 r.

Wykres 30. Odsetek spółdzielni posiadających pożyczkę lub kredyt

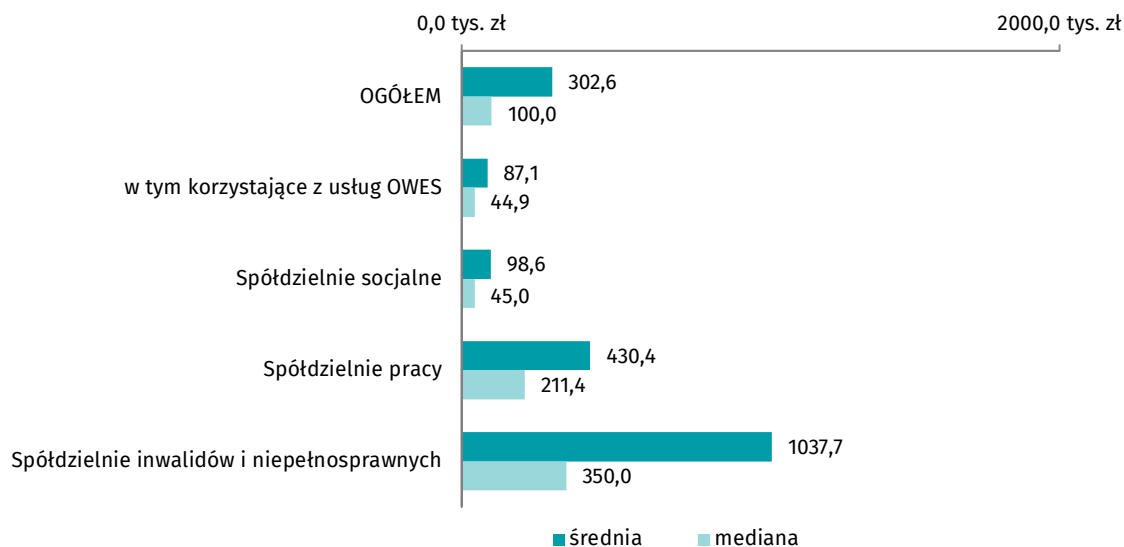
W 2019 r. łączna suma zaciągniętych pożyczek i kredytów wyniosła 71,4 mln zł, tj. 2-krotnie mniej niż w 2017 r. Największą część tej kwoty stanowiły zobowiązania spółdzielni inwalidów i niewidomych (43,6%), mimo że ich udział w ogólnej liczbie spółdzielni zaciągających pożyczki lub kredyty był wyraźnie niższy i wyniósł 12,7%. Spółdzielnie socjalne zadłużyły się na łączną kwotę 14,4 mln zł (20,1%), a zobowiązania spółdzielni pracy stanowiły 36,3% całkowitej sumy zaciągniętych pożyczek i kredytów.

Wykres 31. Suma pożyczek i kredytów zaciągniętych przez spółdzielnie

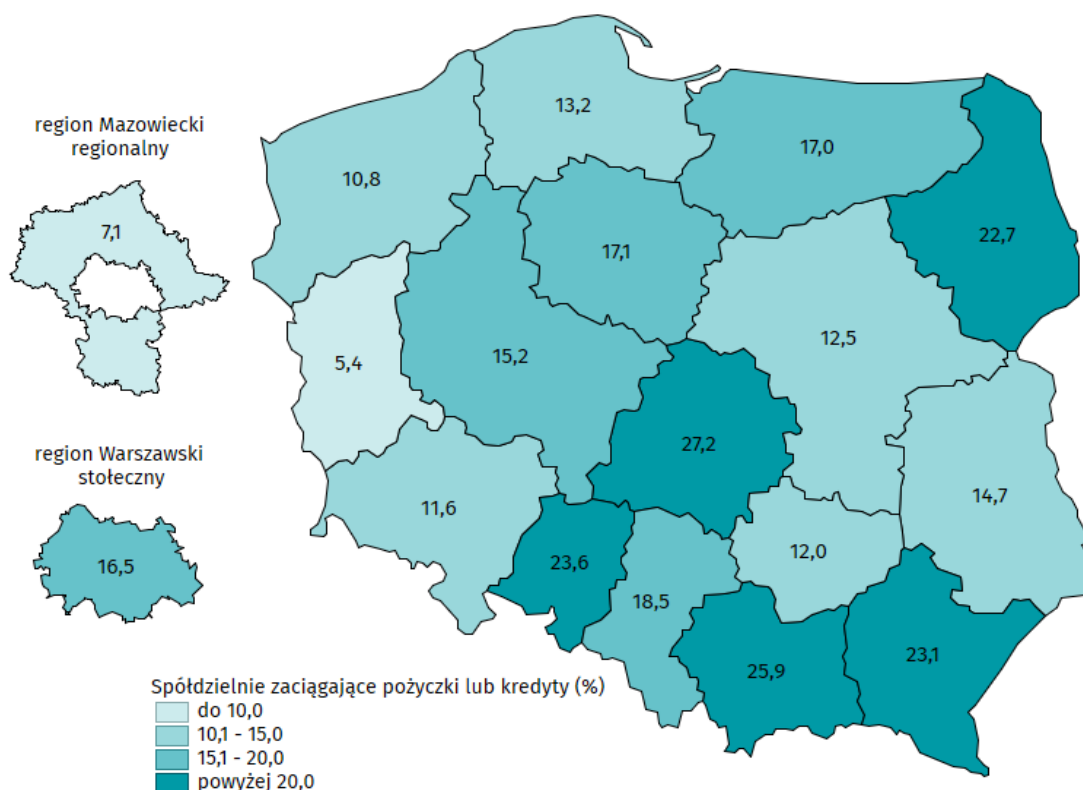
W 2019 r. przeciętna wartość pożyczek i kredytów zaciągniętych przez spółdzielnie wyniosła 302,6 tys. zł, tj. o 38,2% mniej niż w 2017 r. Połowa spółdzielni posiadających pożyczkę lub kredyt zaciągnęła zobowiązania finansowe w kwocie nieprzekraczającej 100,0 tys. zł. Najwyższą średnią wartość pożyczek i kredytów oraz medianę odnotowano wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych – odpowiednio 1037,7 tys. zł i 350 tys. zł. Najniższa średnia wartość pożyczek i kredytów charakteryzowała spółdzielnie socjalne (98,6 tys. zł). Tu także wartość mediany była najniższa i wyniosła 45,0 tys. zł. Wśród spółdzielni korzystających z usług OWES średnia wartość pożyczek i kredytów wyniosła 87,1 tys. zł, a mediana 44,9 tys. zł.

Wykres 32. Średnie i mediany pożyczek i kredytów zaciągniętych przez spółdzielnie według rodzaju spółdzielni w 2019 r

W 2019 r. w większości województw odsetek spółdzielni posiadających pożyczkę lub kredyt przekroczył 15,0%. Najwyższy ich udział odnotowano w województwie łódzkim – 27,2%. Natomiast najniższy odsetek spółdzielni deklarujących pożyczkę lub kredyt charakteryzował województwo lubuskie – 5,4%.

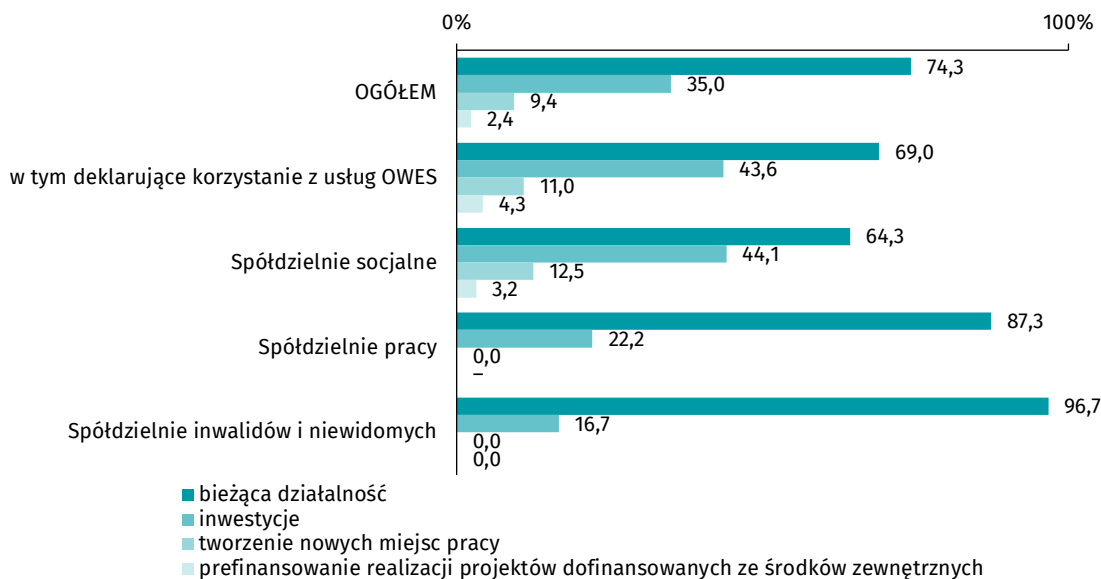
Mapa 7. Odsetek spółdzielni zaciągających pożyczki lub kredyty według województw i regionów w 2019 r.

Blisko 3/4 spółdzielni przeznaczyło środki z pożyczki lub kredytu na prowadzenie bieżącej działalności. Na inwestycje (zakup lub ulepszenie środków trwałych) zdecydowało się 35,0% podmiotów. Niecałe 10% spółdzielni przeznaczyło je na utworzenie nowych miejsc pracy, a 2,4% przekazało środki na prefinansowanie realizacji projektów dofinansowanych ze środków zewnętrznych. Najwyższy odsetek podmiotów przeznaczających środki na inwestycje wystąpił wśród

spółdzielni socjalnych (44,1%), z kolei aż 96,7% spółdzielni inwalidów i niewidomych przeznaczyło środki z pożyczki lub kredytu na prowadzenie bieżącej działalności.

Wykres 33. Odsetek spółdzielni według celu przeznaczenia środków finansowych z pożyczki lub kredytu w 2019 r.^{a,b,c}

a Dane nie sumują się do 100,0% ze względu na możliwość wskazania więcej niż jednego celu przeznaczenia środków z pożyczki, kredytu lub wkładu.

b (0,0) zjawisko wystąpiło, ale liczebność spółdzielni mniejsza niż 3.

c (-) zjawisko nie wystąpiło.

Między 2017 r. a 2019 r. niemal 2-krotnie zwiększył się odsetek spółdzielni przeznaczających środki z pożyczek lub kredytów na tworzenie nowych miejsc pracy (z 4,8% do 9,4%). Zmiana ta wynikała z wyraźnego wzrostu odsetka jednostek wskazujących tworzenie miejsc pracy jako cel pożyczki lub kredytu wśród spółdzielni socjalnych (z 6,0% do 12,5%).

Prognozowana sytuacja finansowa w 2020 r.

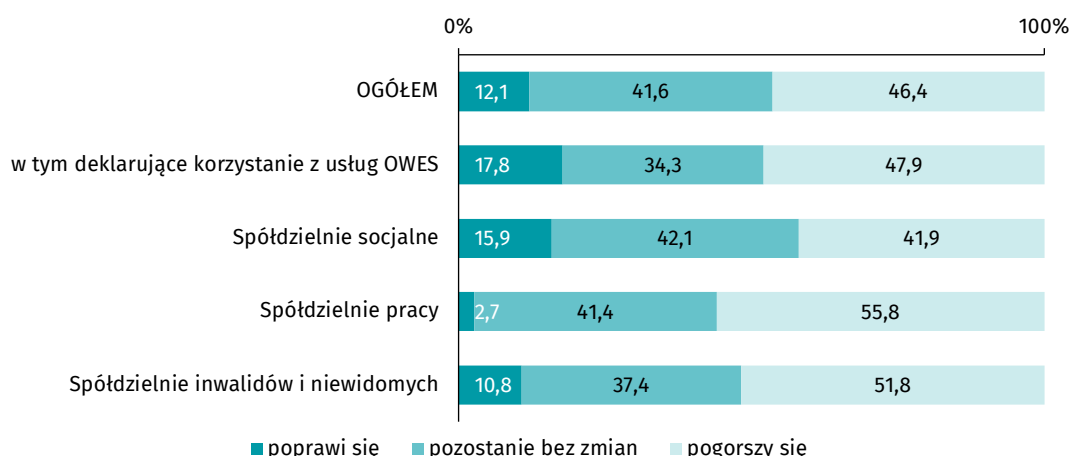
Badanie wśród spółdzielni przeprowadzono w trakcie trwania w Polsce stanu epidemii w związku z rozprzestrzenieniem się choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2, zwanej COVID-19.

W okresie od marca do sierpnia 2020 r. niespełna połowa spółdzielni przewidywała, że ich sytuacja finansowa pogorszy się w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. (46,4%). Odsetek ten znacząco wzrósł w odniesieniu do prognoz z 2017 r., gdzie pogorszenia sytuacji finansowej w kolejnym roku spodziewało się 14,2% podmiotów. Poprawienia sytuacji finansowej w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. spodziewało się 12,1% spółdzielni, podczas gdy w 2017 r. odsetek ten wyniósł 42,9%.

Najczęściej na oczekiwane pogorszenie sytuacji finansowej w 2020 r. wskazywano wśród spółdzielni pracy (55,8%), a następnie spółdzielni inwalidów i niewidomych (51,8%). Należy zaznaczyć, że w przypadku tych rodzajów spółdzielni, również w 2017 r. wystąpiły wyższe odsetki deklarujących pogorszenie sytuacji w kolejnym roku – wyniosły one odpowiednio 19,0% i 21,5%.

Spółdzielnie deklarujące korzystanie z usług OWES, a także spółdzielnie socjalne charakteryzował z kolei wyższy niż przeciętnie udział podmiotów prognozujących, że sytuacja finansowa poprawi się w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. (odpowiednio 17,8% i 15,9%). Jednak odsetki te są znacząco niższe w zestawieniu z pomiarem z 2017 r., gdzie poprawy sytuacji w kolejnym roku spodziewało się 66,2% spółdzielni korzystających z usług OWES oraz 54,9% spółdzielni socjalnych.

Wykres 34. Struktura spółdzielni według prognozowanej sytuacji finansowej w 2020 r. w stosunku do 2019 r.

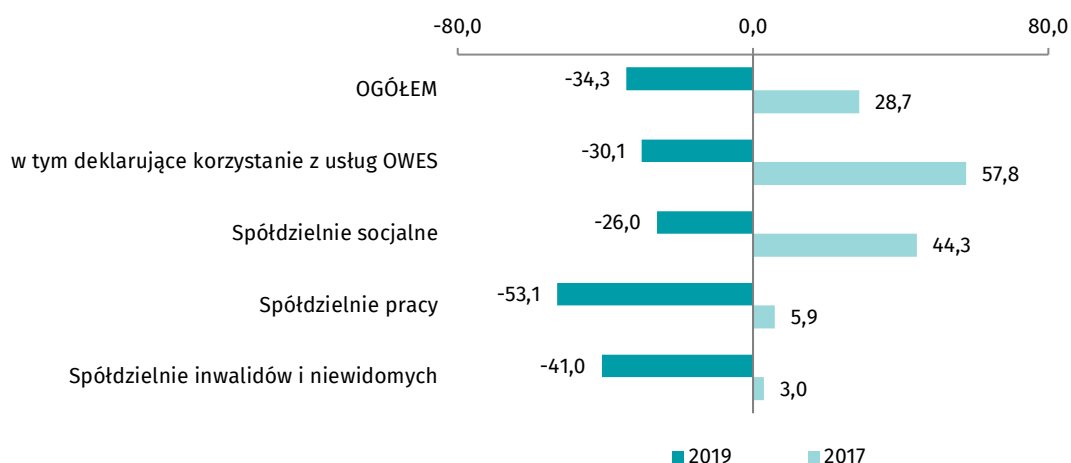

Opinie na temat sytuacji finansowej były zróżnicowane w zależności od wielkości przychodów spółdzielni. Spółdzielnie o przychodach do 100 tys. zł najczęściej deklarowały, że ich sytuacja finansowa w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. nie zmieni się (50,9%). W tej grupie podmiotów odnotowano również najwyższy udział deklarujących, że sytuacja finansowa poprawi się w kolejnym roku (19,2%). W kolejnych grupach wyróżnionych pod względem wielkości przychodów przeważały prognozy wskazujące na pogorszenie się sytuacji finansowej. W największym stopniu spodziewały się tego spółdzielnie o przychodach między 1 mln zł a 10 mln zł (54,4%).

Zdecydowana większość spółdzielni, które prognozowały pogorszenie się w 2020 r. ich sytuacji finansowej, wskazała, że jest to związane z epidemią COVID-19 (85,2%). Najwyższy udział takich podmiotów wystąpił wśród spółdzielni pracy (88,5%), a następnie spółdzielni inwalidów i niewidomych (86,1%).

Odnotowano ujemne wartości wskaźnika⁴ przewidywanej sytuacji finansowej we wszystkich rodzajach spółdzielni, co świadczy o złej koniunkturze w tym obszarze. Dla porównania w 2017 r. wszystkie grupy podmiotów charakteryzowały się dodatnią wartością wskaźnika.

Wykres 35. Wskaźnik przewidywanej sytuacji finansowej w spółdzielniach w kolejnym roku według rodzaju spółdzielni

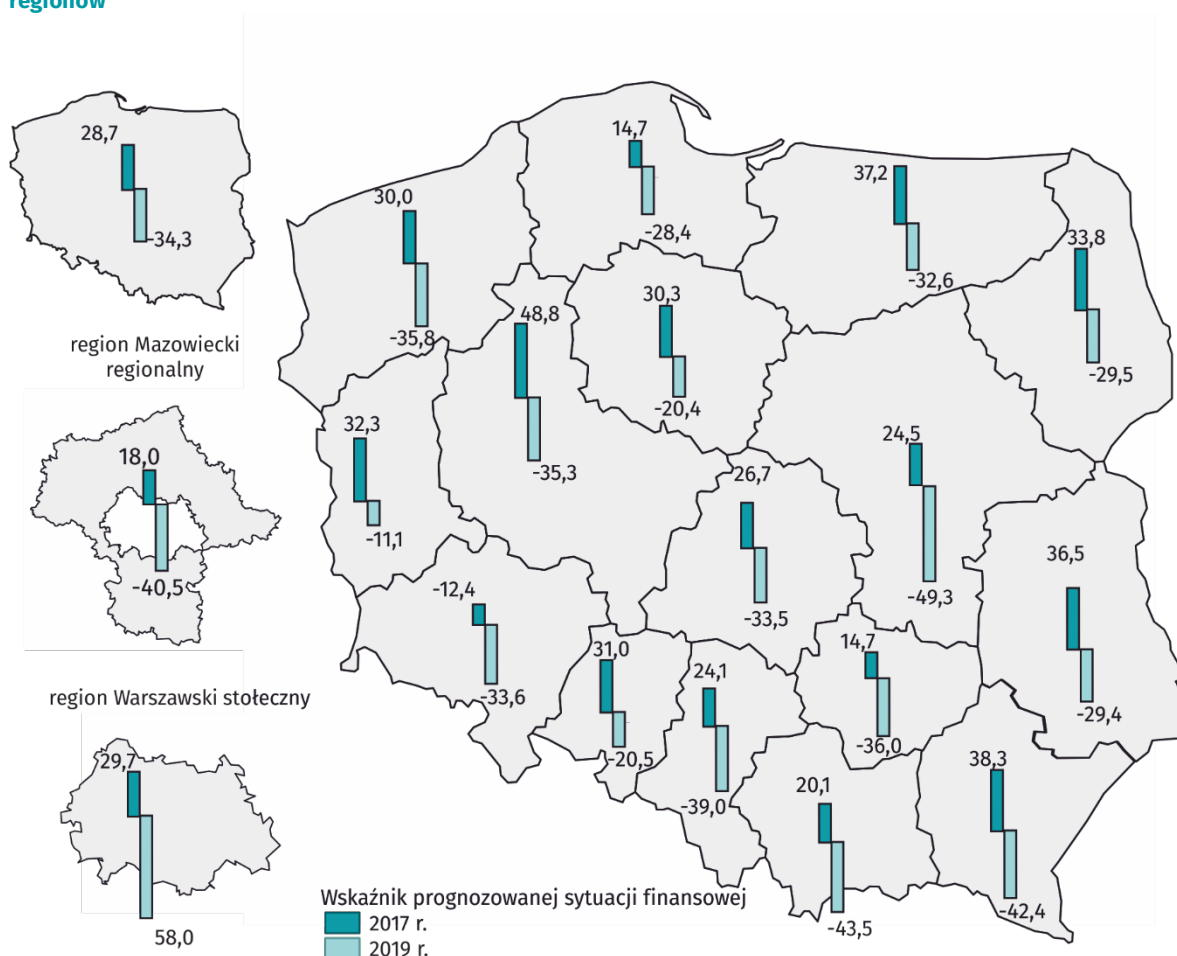

Wskaźnik przewidywanej sytuacji finansowej przyjmował w 2019 r. ujemne wartości we wszystkich województwach, podczas gdy w 2017 r. wszędzie odnotowano wartości dodatnie. Najniższy poziom wskaźnika wystąpił w województwie mazowieckim (minus 49,3), w tym w regionie warszawskim stołecznym (minus 58,0). Relatywnie niskie wartości wskaźnika odnotowano również

⁴ Wskaźnik przewidywanej sytuacji finansowej oraz wskaźnik przewidywanego zatrudnienia liczone są jako saldo (różnica) między procentem podmiotów wybierających korzystny z punktu widzenia podmiotu wariant odpowiedzi a procentem jednostek zaznaczających niekorzystny wariant. Wskaźniki przyjmują wartości z przedziału od -100 do +100. Dodatnia wartość wskaźnika oznacza koniunkturę „dobrą”, zaś ujemna – „złą” z punktu widzenia organizacji sektora-non-profit.

w województwie małopolskim (minus 43,5), a następnie podkarpackim (minus 42,4). Na tym tle lepiej wypadają województwa: lubuskie (minus 11,1), kujawsko-pomorskie (minus 20,4) oraz opolskie (minus 20,5).

Mapa 8. Wskaźnik przewidywanej sytuacji finansowej w spółdzielniach w kolejnym roku według województw i regionów

Zmiany w zatrudnieniu w 2020 r.

W okresie od marca do sierpnia 2020 r. w związku z epidemią COVID-19 6,4% ogółu spółdzielni podjęło decyzję o zwolnieniu pracowników, dla których były głównym miejscem pracy (zarówno zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, jak i umów cywilnoprawnych). Łącznie zwolniono w tym okresie 0,3 tys. osób, co dawało przeciętnie około 4 pracowników w przeliczeniu na jeden podmiot, który dokonał zwolnień.

Wśród spółdzielni, które zwolniły pracowników w związku z epidemią COVID-19 większość stanowiły spółdzielnie socjalne (81,6%), w których podjęto decyzję o zwolnieniu 0,2 tys. pracowników, co dawało średnio 3 pracowników w przeliczeniu na jeden podmiot.

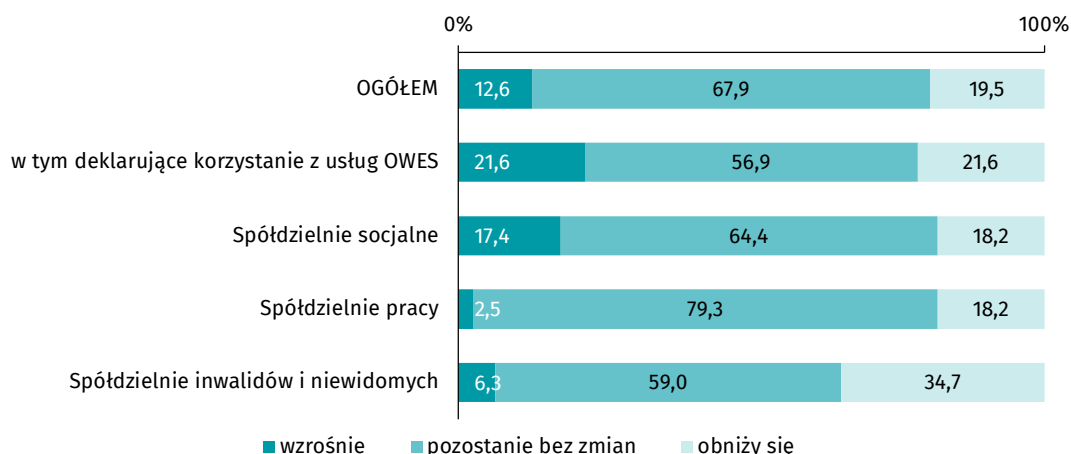
W przypadku pozostałych rodzajów spółdzielni, liczba podmiotów, w których zwolniono pracowników była co prawda niższa, jednak przeciętnie w przeliczeniu na jeden podmiot zwalniano więcej osób – w spółdzielniach pracy było to średnio 7 osób, a w spółdzielniach inwalidów i niewidomych 9 osób.

Prognozy dotyczące zatrudnienia w spółdzielniach w 2020 r. wskazują na mniejsze zmiany niż w zakresie sytuacji finansowej. Przeważająca część podmiotów (67,9%) zadeklarowała, że zatrudnienie w 2020 r. pozostanie bez zmian. Obniżenie poziomu zatrudnienia przewidywało 19,5% spółdzielni, o 5,5 p. proc. więcej niż w 2017 r.

Im więcej spółdzielnia zatrudniała pracowników na podstawie stosunku pracy, tym częściej prognozowano, że poziom zatrudnienia się obniży. W przypadku podmiotów posiadających ponad 19 pracowników zmniejszenie się liczby zatrudnionych zadeklarowało 29,8%. W spółdzielniach zatrudniających od 1 do 5 pracowników odsetek ten wyniósł 16,6%, a podobny odsetek podmiotów (16,9%) prognozował, że zatrudnienie wzrośnie w 2020 r.

W przypadku 45,9% spółdzielni przewidujących obniżenie zatrudnienia, według ich deklaracji było to związane z epidemią COVID-19. Najczęściej takie uzasadnienie zmniejszania liczby pracowników wystąpiło wśród spółdzielni korzystających z usług OWES (56,7%), a także spółdzielni socjalnych (53,3%). W przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych, wśród których wystąpił najwyższy udział podmiotów prognozujących obniżenie poziomu zatrudnienia w kolejnym roku (34,7%), blisko połowa (45,5%) deklarowała, że było to związane z epidemią COVID-19.

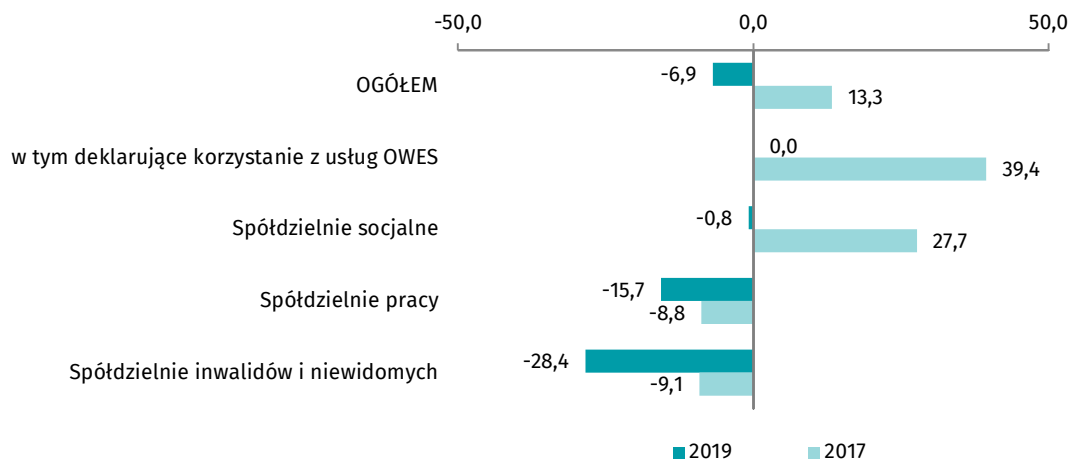
Wykres 36. Struktura spółdzielni według prognozowanego zatrudnienia w 2020 r. w stosunku do 2019 r.

Wskaźnik przewidywanego zatrudnienia w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. w większości spółdzielni przyjmował wartość ujemną. Wyjątek stanowiły tutaj spółdzielnie korzystające z usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, gdzie wartość wskaźnika wyniosła 0,0 (taki sam odsetek spółdzielni prognozował wzrost, jak i spadek zatrudnienia). Najwyższa ujemna wartość wskaźnika przewidywanego zatrudnienia wystąpiła w przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych (minus 28,4), a następnie w spółdzielniach pracy (minus 15,7). Te rodzaje spółdzielni charakteryzowały się ujemnymi wartościami wskaźnika również w 2017 r. (odpowiednio minus 9,1 oraz minus 8,8).

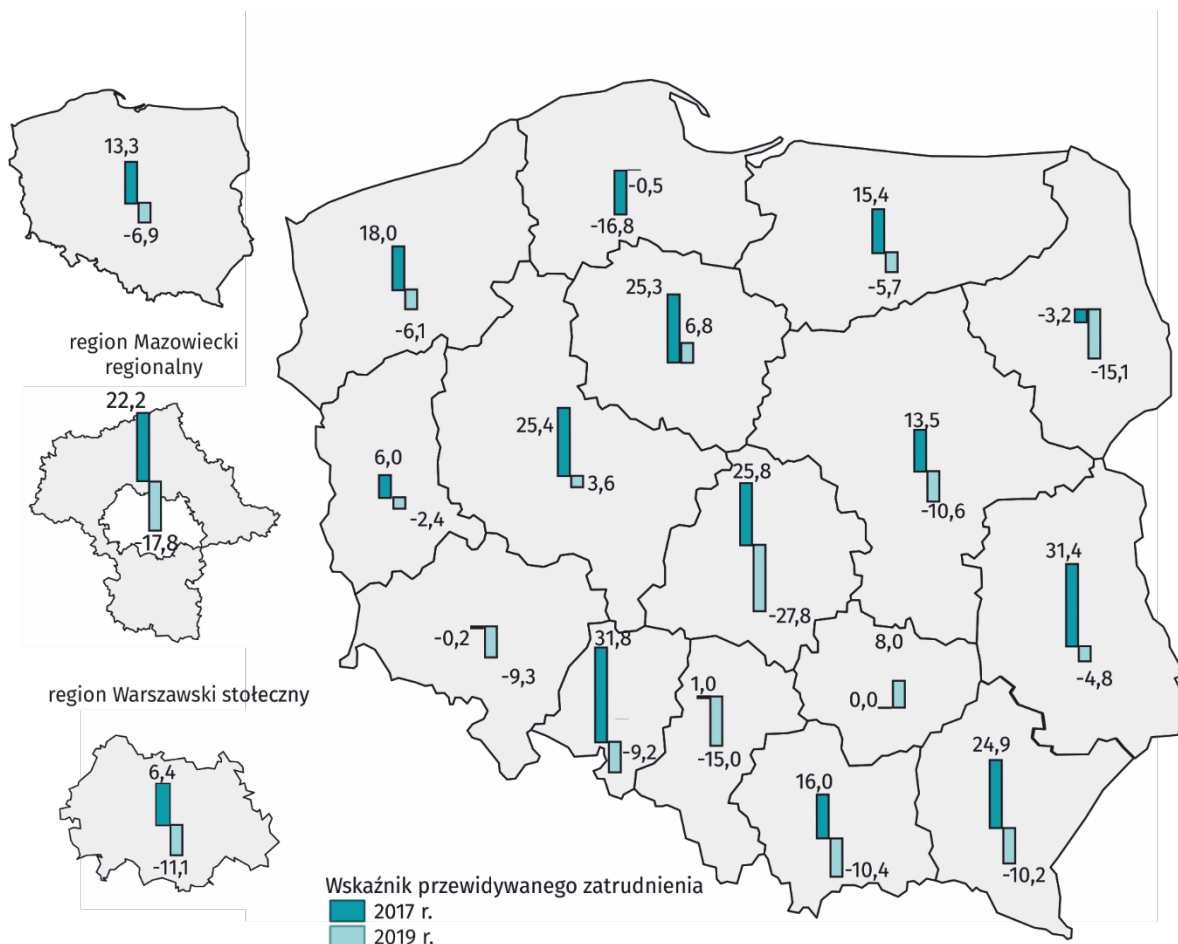
Między 2017 r. a 2019 r. istotnie pogorszyła się wartość wskaźnika przewidywanego zatrudnienia w grupie spółdzielni socjalnych. W 2017 r. wskaźnik wskazywał dobrą koniunkturę w tym zakresie (plus 27,7), natomiast w pomiarze z 2019 r. jego wartość była już ujemna (minus 0,8).

Wykres 37. Wskaźnik przewidywanego zatrudnienia w spółdzielniach w kolejnym roku według rodzaju spółdzielni

Wskaźnik przewidywanego zatrudnienia w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. osiągnął w trzech województwach dodatnie wartości – świętokrzyskim (plus 8,0), kujawsko-pomorskim (plus 6,8) oraz wielkopolskim (plus 3,6). Najniższy poziom wskaźnik odnotowano w województwie łódzkim (minus 27,8), a następnie podlaskim (minus 15,1) i śląskim (minus 15,0).

Mapa 9. Wskaźnik przewidywanego zatrudnienia w spółdzielniach w kolejnym roku według województw i regionów

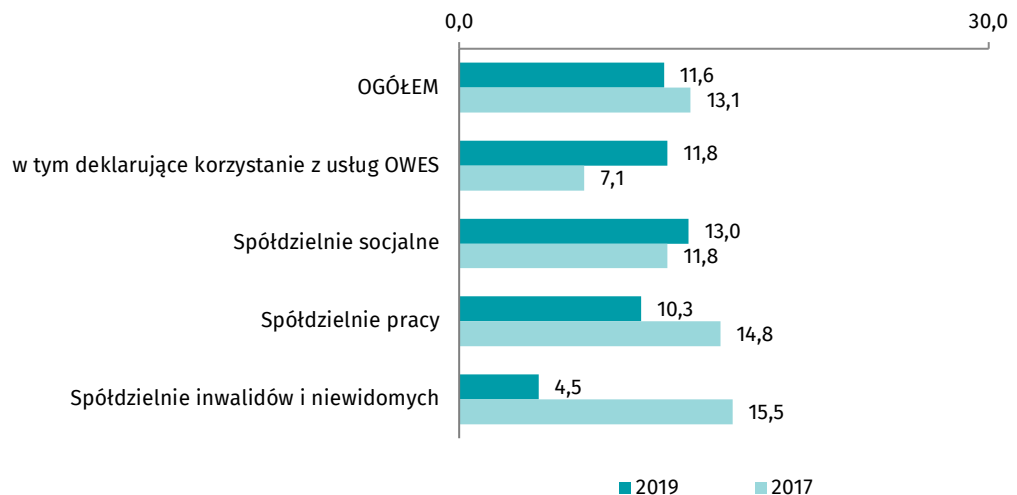

Prognozy dotyczące zakończenia działalności spółdzielni w 2020 r.

Zakończenie działalności w 2020 r. rozważało 11,6% spółdzielni. Najwyższy udział takich podmiotów odnotowano wśród spółdzielni socjalnych (13,0%), a następnie wśród spółdzielni deklarujących korzystanie z usług OWES (11,8%). Z kolei najrzadziej zakończenie działalności prognozowały spółdzielnie inwalidów i niewidomych (4,5%).

W przypadku 44,7% spółdzielni rozważających zakończenie działalności w 2020 r. przyznano, że jest to spowodowane epidemią COVID-19. Najwyższy odsetek takich deklaracji wystąpił wśród spółdzielni inwalidów i niewidomych (60,0%), a następnie wśród spółdzielni korzystających z usług OWES (49,0%) i spółdzielni socjalnych (46,4%).

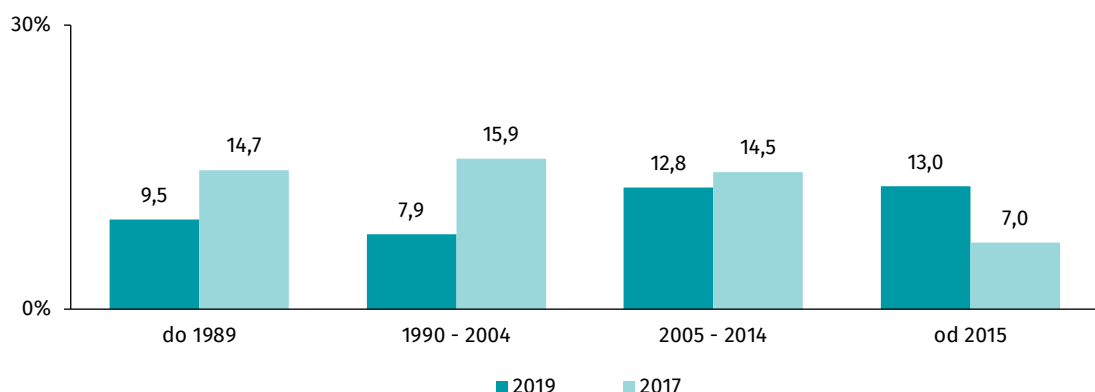
Wykres 38. Odsetek spółdzielni rozważających zakończenie działalności w kolejnym roku według rodzaju spółdzielni

W porównaniu do 2017 r. zmieniło się zróżnicowanie spółdzielni prognozujących zakończenie działalności w kolejnym roku według rodzaju podmiotu. Częściej takie deklaracje składały spółdzielnie socjalne i spółdzielnie korzystające z usług OWES, rzadziej natomiast spółdzielnie pracy oraz inwalidów i niewidomych.

Prognozy dotyczące zakończenia działalności spółdzielni zależały od okresu, w jakim spółdzielnia powstała. Należy zauważyć, że nastąpiła zmiana pod tym względem między 2017 r. a 2019 r. W 2017 r. częściej zakończenie działalności w kolejnym roku rozważały spółdzielnie, które zostały założone przed 2015 r., a szczególnie te, które powstały w latach 1990-2004 (15,9%). Z kolei w 2019 r. rozważania takie w większym stopniu dotyczyły spółdzielni założonych po 2005 r., w tym szczególnie tych, które powstały w latach 2015-2019 (13,0%). Zmniejszył się natomiast odsetek prognozujących zakończenie działalności w przypadku spółdzielni działających najdłużej. W przypadku spółdzielni powstałych przed 1989 r. wyniósł 9,5%, a w latach 1990-2004 – 7,9% (w 2017 r. udziały te wyniosły odpowiednio 14,7% i 15,9%).

Wykres 39. Odsetek spółdzielni rozważających zakończenie działalności w kolejnym roku według klas roku powstania

Informacja metodologiczna

Badanie zrealizowano w ramach projektu partnerskiego Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego pt. *Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej* współfinansowanego ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Do opracowania notatki wykorzystano dane zebrane w ramach badania pilotażowego na formularzu ES-S *Sprawozdanie o działalności spółdzielni: pracy, socjalnych, inwalidów i niewidomych*, zrealizowanego przez pracowników Urzędu Statystycznego w Krakowie. Badanie pilotażowe za 2019 r. zostało przeprowadzone w 2020 r. na pełnej zbiorowości spółdzielni pracy (0,4 tys.), spółdzielni socjalnych (1,1 tys.) oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych (0,1 tys.), uznanych za aktywne na podstawie źródeł administracyjnych. Badanie miało charakter dobrowolny, w związku z tym kompletność badania była niższa niż w badaniach objętych obowiązkiem sprawozdawczym GUS. Warto jednak zaznaczyć, że najnowsza edycja badania charakteryzowała się wyższą kompletnością oraz mniejszym odsetkiem odmów w stosunku do badania pilotażowego za 2017 r.⁵ Wypełniony formularz ES-S przesłało łącznie 1,1 tys. spółdzielni znajdujących się w kartotece badania (65,7%). Brak aktywności w 2019 r. zadeklarowało 0,2 tys. jednostek (10,8%), a udziału w badaniu odmówiło 16,5% spółdzielni. Nie udało się nawiązać kontaktu z 0,1 tys. podmiotów (5,7%), a 21 jednostek zostało błędnie dobranych do kartoteki.

Dane zostały zebrane w formie elektronicznej przez Portal Sprawozdawczy GUS oraz za pomocą formularzy papierowych. Celem optymalizacji formularza elektronicznego wprowadzono szereg filtrów upraszczających i ograniczających czas jego wypełniania. Ponadto, spółdzielnie uczestniczące w badaniach realizowanych na formularzach SP, SP-3 i Z-06 za 2019 r., zostały zwolnione od udzielania odpowiedzi na część pytań dotyczących zatrudnienia i kondycji finansowej. Dane wykazane na tych formularzach zostały przeniesione do bazy danych ES-S.

Wyniki uzyskane podczas badania zostały przygotowane z wykorzystaniem wag analitycznych, gdyż nie uzyskano danych dla wszystkich aktywnych spółdzielni. Zostały wydzielone następujące warstwy: województwa (16), rodzaje spółdzielni (3) oraz klasy zatrudnienia (5).

⁵ Wypełniony formularz ES-S za 2017 r. przesłało łącznie 0,9 tys. spółdzielni (51,8%). Brak aktywności zadeklarowało w 2017 r. 0,2 tys. jednostek (14,0%). Udziału w badaniu na sprawozdaniu ES-S odmówiło 23,0% podmiotów. Z 10,8% spółdzielni nie udało się nawiązać kontaktu, a 0,3% zostało błędnie dobranych do kartoteki.